

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

הקונסרבטוריונים ומקומם בחינוך המוזיקלי במערכת החינוך

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: אתי וייסבלאי

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ"ז בסיוון תשע"ו

3 ביולי 2016

הקונסרבטוריון הוא מוסד חינוך מקצועי למוזיקה שנלמדות בו מיומנויות הביצוע בנגינה ובשירה, בשיעורים אישיים וקבוצתיים. הקונסרבטוריונים אינם חלק ממערכת החינוך הפורמלית אך יש להם תפקיד חיוני במערכת החינוך המוזיקלי בישראל. נוסף על כך הם משמשים מרכזי מוזיקה קהילתיים ומתקיימים בהם קונצרטים ופעילויות אחרות. להערכת משרד החינוך, יש בארץ 184 קונסרבטוריונים; הוא מכיר ב-39 מתוכם, מפקח על פעילותם ומתקצב אותה חלקית. **במסמך שלהלן נעסוק בעיקר בקונסרבטוריונים המוכרים, שכן על פעילותם של הקונסרבטוריונים הלא-מוכרים לא נאסף מידע.**

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת יעקב פרי, ונעסוק בו בממשק בין הקונסרבטוריונים לחינוך המוזיקלי בבתי-הספר. במסמך יוצג מידע מפורט על החינוך המוזיקלי במערכת החינוך ומקומם של הקונסרבטוריונים בו, פעילותם של הקונסרבטוריונים, תקצובם מטעם משרד החינוך וגורמים אחרים ורפורמות מתוכננות במדיניות משרד החינוך בכל הנוגע לקונסרבטוריונים.

הממצאים העיקריים העולים במסמך:

❖ החינוך המוזיקלי הוא אחד התחומים של החינוך האמנותי, לצד אמנות חזותית, מחול, תיאטרון, קולנוע ועוד. לימודי המוזיקה עשויים לתרום תרומה של ממש לחינוך ולהתפתחות של ילדים, ויש להם יתרונות רבים, ובין השאר שיפור הישגים לימודיים, שיפור כישורים חברתיים ותרומה כללית להתפתחות. לפיכך החינוך המוזיקלי הוא דיסציפלינה חשובה הן בעבור תלמידים שכישריהם מאפשרים להם לשאוף לקריירה במוזיקה והן בעבור מי שבהמשך הדרך יעסוק במוזיקה, כמאזינים או כמבצעים, להנאה בלבד.

❖ לימודי המוזיקה אינם נכללים במקצועות הליבה המחייבים בחינוך היסודי והעל-יסודי.

○ **בחינוך היסודי ובחטיבות הביניים** – לפי הנחיות משרד החינוך בדבר הקצאת שעות למקצועות הלימוד מוקצות שעות לימוד לחינוך המוזיקלי במסגרת השעות הניתנות לאשכול האמנויות, שנכללים בו מוזיקה, אמנות פלסטית, תיאטרון ומחול. בחינוך היסודי הממלכתי יש להקצות לאשכול האמנויות שלוש שעות שבועיות בכיתות א' עד ג' ושתי שעות שבועיות בכיתה ד', בכיתה ה' ובכיתה ו'. בשעות האלה אפשר ללמד כל אחד מן המקצועות הנכללים באשכול האמנויות. בחינוך הממלכתי-דתי מוקצת לאשכול האמנויות שעה שבועית אחת בכיתות א' עד ו'. בחטיבות הביניים על בית-הספר להקצות תוספת שעות, לפי החלטת בית-הספר, למקצוע בחירה בתחום האמנויות. המשרד ממליץ, אך לא מחייב, להקצות למקצוע זה שלוש שעות שבועיות על פני שלוש שנים.

○ **בחטיבה העליונה** המוזיקה היא מקצוע בחירה לבגרות ברמה של שלוש או חמש יחידות. תלמידי תיכון שאינם בוחרים ללמוד מוזיקה כמקצוע מוגבר לבגרות אינם מקבלים חינוך מוזיקלי מוסדר במסגרת בית-הספר.

❖ על-פי נתוני משרד החינוך, בשנת הלימודים תשע"ו ב-85% מבתי-הספר היסודיים הרשמיים מתקיימים לימודי מוזיקה באחת משכבות הגיל לפחות. בחטיבת הביניים מתקיימים לימודי מוזיקה ב-10% מבתי-הספר. ב-130 בתי-ספר תיכוניים יש מסלולים לבחינות בגרות במוזיקה ברמה של 5 יחידות. במגמות המוזיקה לומדים כ-4,100 תלמידים.

❖ על-פי הערכות של משרד החינוך יש בישראל 184 קונסרבטוריונים, 39 מהם מוכרים על-ידי משרד החינוך. בקונסרבטוריונים המוכרים לומדים בשנת הלימודים תשע"ו 15,044 תלמידים מגיל הגן ועד התיכון ומלמדים בהם 1,718 מורים. שיעור הקונסרבטוריונים ברשויות מקומיות חזקות

ומספר התלמידים הלומדים בהם גבוה מחלקם של התלמידים ברשויות אלו בכלל התלמידים בבתי-הספר.

❖ שיתוף הפעולה בין הקונסרבטוריונים לבתי-הספר בחינוך היסודי ובחטיבת הביניים מתקיים בעיקר באמצעות התוכנית "מודל מוזיקלי יישובי", הפועלת זה כעשור. בתוכנית זו מורי הקונסרבטוריון מלמדים תלמידים בבתי-הספר נגינה בכלי נשיפה או בכלי קשת בקבוצות קטנות או גדולות. לימוד הנגינה מוביל להקמת תזמורות בית-ספריות, ובעקבותיהן – להקמת תזמורות עירוניות. בשנת הלימודים תשע"ו פעלה התוכנית בבתי-ספר ב-22 רשויות מקומיות והשתתפו בה כ-9,000 תלמידים. משרד החינוך הקצה לרשויות המקומיות לצורך מימון התוכנית כ-2.66 מיליון ש"ח. הרשויות המקומיות שהתוכנית פועלת בהן מחויבות במימון תואם (מצייג).

❖ תלמידים הלומדים במגמת מוזיקה בחינוך העל-יסודי נדרשים ללמוד נגינה או שירה מחוץ לבית-הספר באופן יחידני, בקונסרבטוריון או אצל מורה פרטי, ולממן את הלימוד בעצמם. על-פי הנחיות משרד החינוך, על רכז מגמת המוזיקה בבית-הספר לסייע לתלמידי המגמה בהכוונה למורי מוזיקה פרטיים, ובתוך כך לתת העדפה למוסדות בפיקוח משרד החינוך ולמורים בעלי הכשרה פורמלית מוכרת. תלמידים שלומדים נגינה באופן פרטי, בין שהם לומדים במגמת מוזיקה בבתי-הספר ובין שאינם לומדים במגמה, רשאים לגשת בכיתה י"ב לבחינת בגרות במוזיקה – רסיטל ברמה של שלוש או חמש יחידות. על-פי נתוני משרד החינוך, בשנת 2015 ניגשו לבחינות הבגרות במוזיקה – רסיטל 776 תלמידים, 54% מהם תלמידי קונסרבטוריון מוכר.

❖ מפמ"ר מוזיקה במשרד החינוך הוא הגורם המקצועי האחראי לפיקוח על הקונסרבטוריונים. הפיקוח נעשה באמצעות איסוף נתונים מקיף מן הקונסרבטוריונים המוכרים על היבטים שונים בפעילותם, ביקורים בקונסרבטוריונים והאזנה להרכבי הביצוע הפועלים בהם במסגרת כנסים של הפיקוח על החינוך המוזיקלי במשרד החינוך.

❖ ההכרה של משרד החינוך בקונסרבטוריונים נעשית באמצעות מבחני תמיכה שפורסמו בשנת 1992. הקריטריונים להכרה מפורטים בקול קורא שפרסם משרד החינוך בשנת 2009: התנאים בנוגע למבנה הארגוני של הקונסרבטוריון, מספר התלמידים בו, מחלקות הלימודים, ההסמכה של המורים והפעילויות המתקיימות בקונסרבטוריון. בקריטריונים המקצועיים בקול הקורא אין קריטריונים הנוגעים לשכר הלימוד בקונסרבטוריון, למתן מלגות לתלמידי הקונסרבטוריון ולתנאי ההעסקה של המורים. לדברי מפמ"ר מוזיקה במשרד החינוך הקול הקורא בעניין זה לא אושר סופית מבחינה משפטית, וכל הקונסרבטוריונים הפועלים כיום הוכרו לפני שנת 2009 שלא באמצעות הקול הקורא.

❖ משרד החינוך פועל כיום לעדכון מבחני התמיכה בקונסרבטוריונים כדי להגדיל את מספר הקונסרבטוריונים הנתמכים, לקבוע רמות תמיכה שונות לפי הרמה המקצועית של הקונסרבטוריונים ולעודד קונסרבטוריונים בפריפריה ובמגזר הערבי. לדברי נציגי המשרד, מבחני התמיכה החדשים אמורים להתפרסם בספטמבר השנה.

❖ בשנת 2015 היה התקציב הכולל של הקונסרבטוריונים כ-132 מיליון ש"ח. תקציב זה מבוסס על שלושה מקורות מימון מרכזיים: משרד החינוך (כ-9%), הרשויות המקומיות (32%) והשתתפות ההורים (47%).

○ **משרד החינוך** תומך בקונסרבטוריונים המוכרים באמצעות מבחני תמיכה ותקנה תקציבית ייעודית. בשנת 2015 היה התקציב התקנה (על שינויו) 11.4 מיליון ש"ח; בשנת

2005 היה התקציב 9.8 מיליון ש"ח. בחינת התקציב של משרד החינוך מלמדת כי תמיכת משרד החינוך בקונסרבטוריונים ברשויות המקומיות החלשות נמוכה מחלקם של תלמידי הרשויות האלה בכלל תלמידי בתי-הספר אך דומה לחלקם בתלמידי הקונסרבטוריונים.

○ התמיכה של הרשויות המקומיות מאפשרת את המעטפת הנלווית לשיעורי הנגינה הפרטיים, כגון ליווי, שיעורי תיאוריה והשתתפות בקונצרטים ובהרכבי ביצוע. כמו כן תקציבי הרשויות המקומיות משמשים למתן מלגות לתלמידים מצטיינים או נזקקים. כל רשות מקומית תומכת בקונסרבטוריון לפי התקציבים העומדים לרשותה וסדר העדיפויות שלה. בקונסרבטוריונים מעטים – הקונסרבטוריונים בפתח-תקווה, באר-שבע, קריית-ים, כרמיאל ועכו – הרשות המקומית מקצה יותר מ-50% מתקציבם. בירושלים, בחיפה ובשפרעם הרשות המקומית אינה תומכת בקונסרבטוריון כלל או תומכת בו בשיעור זעום, עד 3% מתקציבו השנתי הכולל.

○ **השתתפות ההורים** – שכר הלימוד השנתי הממוצע בקונסרבטוריון בשנת הלימודים תשע"ו הוא 5,965 ש"ח בשנה (כ-600 ש"ח בחודש). שכר הלימוד השנתי הנמוך ביותר הוא 2,980 ש"ח, והגבוה ביותר – 8,950 ש"ח. על-פי נתונים שהתקבלו מן הקונסרבטוריונים, הלומדים מימנו כ-47% מתקציבם הכולל של הקונסרבטוריונים בשנת 2015. בקונסרבטוריונים אחדים שיעור המימון של המשתתפים בתקציב הקונסרבטוריון היה יותר מ-75%. ככלל, ככל שתמיכת הרשות המקומית גבוהה יותר, שיעור ההשתתפות של ההורים בתקציב הקונסרבטוריון נמוך יותר.

❖ משרד החינוך מקצה לכל קונסרבטוריון תקציב בעבור מלגות לתלמידים. על-פי הוראות המשרד בעניין זה התקציב לכל מוסד מחושב כמלגה אחת על כל משרת הוראה בקונסרבטוריון. המשרד אינו קובע את הקריטריונים לחלוקת המלגות או את גובה המלגה שמקבל כל תלמיד, אלא קובע כי בכל קונסרבטוריון מוכר תוקם ועדת מלגות בהשתתפות נציג הוועד הפדגוגי ונציג ועד ההורים והיא שתמליץ על מקבלי המלגות. משרד החינוך העביר לקונסרבטוריונים המוכרים 541,000 ש"ח בשנת 2015 לצורך חלוקת מלגות לתלמידים. לתקציב שמשרד החינוך מקצה לקונסרבטוריון עשויים להתווסף תקציבים מן הרשות המקומית או תרומות, ולמשרד אין נתונים על המספר הכולל של המלגות שניתנו או על התקציב הכולל שהוקצה לצורך זה. הנתונים שהתקבלו מן הקונסרבטוריונים מלמדים כי 13% מן התלמידים בהם בשנת הלימודים תשע"ו קיבלו מלגות או הנחות בשכר הלימוד. גובה מלגה הוא בין 10% ל-100% משכר הלימוד, לפי המדיניות של כל מוסד.

1. רקע: החינוך המוזיקלי במערכת החינוך בישראל

חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953, מונה בין מטרות החינוך הממלכתי:

"לפתח את אישיות הילד והילדה, את יצירתיותם ואת כישרונותיהם השונים, להרחיב את אופקיהם התרבותיים ולחשפם לחוויות אמנותיות, והכול למיצוי מלוא יכולתם כבני-אדם החיים חיים של איכות ושל משמעות".

החינוך המוזיקלי הוא אחד מן התחומים של החינוך האמנותי לצד אמנות חזותית, מחול, תיאטרון, קולנוע ועוד. על-פי תוכנית הלימודים של משרד החינוך, החינוך המוזיקלי מטרותו לפתח ולטפח את הרגישות המוזיקלית ואת יכולת ההבעה אצל התלמידים; לסייע להתפתחות הפוטנציאל המוזיקלי הטבעי

בכל תלמיד ולאפשר לפוטנציאל זה לבוא לידי ביטוי מעשי ולידי מיצוי במגוון של פעילויות מוזיקליות; לזמן לתלמידים התנסויות מוזיקליות מגוונות כמאזינים, כמבצעים וכיוצרים, במנעד רחב של הקשרים, הן בשיעור המוזיקה והן מחוצה לו; לאפשר לתלמידים להכיר רפרטואר של יצירות שבו מבחר מייצג של סוגות וסגנונות ממגוון רחב של תרבויות ותקופות: מוזיקה אמנותית-קונצרטית, מוזיקה עממית ופופולרית מרחבי העולם ומוזיקה ישראלית לסוגיה.¹

לימודי המוזיקה עשויים לתרום תרומה של ממש לחינוך ולהתפתחות של ילדים ויש להם יתרונות רבים, ובין השאר שיפור הישגי תלמידים, שיפור הכישורים החברתיים שלהם ותרומה כללית להתפתחותם. במחקר נמצא קשר ישיר בין מוזיקה לשיפור מיומנויות קריאה בקרב תלמידים. נמצא כי אצל תלמידים שהשתתפו בסוגים מסוימים של לימודי מוזיקה השתפרו מיומנויות הבנת הנקרא יותר משהשתפרו בקרב תלמידים שלא השתתפו בשיעורי מוזיקה. יש עדויות שלחינוך מוזיקלי, ובעיקר לימודי מקצב, יש השפעה ממשית על מיומנויות קריאה של תלמידים מתקשים. נוסף על כך מחקרים הראו שחינוך מוזיקלי הביא לשיפור ביכולתם של תלמידים לזכור מילים וכך תרם לאוצר המילים ולהתפתחות השפתית שלהם. המחקר הצביע גם על קשר בין מתמטיקה למוזיקה, אך יש חשיבות להתאמה של המיומנויות המשמשות בשיעורי המוזיקה לאלה המשמשות בשיעורי המתמטיקה, וחלק מסוגי הוראת המוזיקה עשויים לתרום להישגים במתמטיקה יותר מאחרים. מחקרים הראו עוד קשר בין מוזיקה להישגים טובים יותר במבחני אינטליגנציה. בשני המקרים השיפור הגדול ביותר הושג באמצעות לימוד תחום המקצב. מחקרים אחרים לימדו על קשר בין מוזיקה ליצירתיות, ביחוד אלתור מוזיקלי ותחומים שבהם התלמידים נדרשים להשתמש בדמיון. כמה מחקרים העידו על ההשפעה החיובית של מוזיקה על ההתפתחות האישית והחברתית של הלומדים, ובכלל זה יתר עצמאות, ביטחון, שיפור הדימוי העצמי, תחושת הישג ותקשורת עם אחרים. מחקרים אחרים הראו שיש יתרונות להשתתפות בהרכבים מוזיקליים הפועלים יחד להשגת יעד משותף, ובכלל זה העלאת המשמעת, פיתוח יכולת עבודה בקבוצות, שיתוף פעולה, ביטחון עצמי, אחריות ומיומנויות חברתיות. **ההשפעה החיובית של החינוך המוזיקלי על התלמיד תלויה בכמה גורמים, ובהם איכות ההוראה, סוג הכלי והמוזיקה הנלמדת וכן בשאלה אם החינוך המוזיקלי הוא חוויה מתגמלת של הצלחה בעבור התלמידים.**²

לפעילות המוזיקלית יש חשיבות חברתית רבה ביותר. היא מחדדת ומעמיקה את כישורי האינטראקציה החברתית בתוך קבוצה ואת יכולתה לפעול בתיאום, ובכוחה להשפיע על האקלים הרגשי של יחידים ושל קבוצות. העיסוק במוזיקה בגישה בין-תחומית עשוי להעשיר את חוויית הלימוד כמעט בכל תחום – היסטוריה, גיאוגרפיה, שפות זרות, מתמטיקה וכד' – ולהפוך אותה למהנה ולמעמיק יותר.³

לפיכך, החינוך המוזיקלי הוא דיסציפלינה חשובה הן בעבור תלמידים שכישוריהם מאפשרים להם לשאוף לקריירה במוזיקה והן בעבור כלל התלמידים, שבהמשך הדרך יעסקו במוזיקה, כמאזינים או כמבצעים, להנאה בלבד.

¹ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, תוכנית לימודים במוזיקה לבית-הספר היסודי בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי, ירושלים תשע"ב, 2011.

² United Kingdom, Department of Education, [The importance of music: a national plan for music education](#), 2011.

³ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, תוכנית לימודים במוזיקה לבית-הספר היסודי בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי, ירושלים תשע"ב, 2011.

1.1. הוראות משרד החינוך בדבר החינוך המוזיקלי בבתי-הספר ויישומן

הגורם האדמיניסטרטיבי הנושא באחריות לחינוך המוזיקלי במערכת החינוך בישראל הוא המפקח המרכז (מפמ"ר) למוזיקה במזכירות הפדגוגית של משרד החינוך. המפמ"ר למוזיקה אחראי למדיניות החינוך המוזיקלי ולתוכנית ההוראה בתחום ומימושה ומפקח על מהלכה התקין. כמו כן המפמ"ר מפקח על הוראת המוזיקה בקונסרבטוריונים המוכרים, כפי שיפורט בפרק 4 להלן.⁴

תוכנית הלימודים לחינוך המוזיקלי במערכת החינוך מתמקדת בחינוך היסודי והעל-יסודי. **בחינוך הקדם-יסודי** האגף לחינוך קדם-יסודי ממליץ לשלב את המוזיקה בחיי היום-יום של הגן, להאזין למוסיקה מסוגים שונים ולאפשר לילדים לבצע מוזיקה בקול, בכלי, בתנועה ובאמצעים גרפיים.⁵ נוסף על כך בתוכנית לחינוך לאמנויות בגיל הרך יש פרק העוסק במוזיקה ובו הנחיות בדבר המטרות, התוצרים המצופים ואופן יישום הפעילות המוזיקלית בגן הילדים.⁶ עם זאת, לדברי מפמ"ר מוזיקה, משרד החינוך אינו מעסיק מורים למוזיקה בחינוך הקדם-יסודי ואין ליווי ופיקוח מקצועיים מטעמו בגני הילדים.⁷

לימודי המוזיקה אינם נכללים במקצועות הליבה המחייבים בחינוך היסודי והעל-יסודי על-פי חוזרי מנכ"ל משרד החינוך בעניין זה. עם זאת, החוזר ממליץ לבתי-ספר יסודיים בחינוך הרשמי ובחינוך המוכר שאינו רשמי לכלול במקצועות הנלמדים בבתי-הספר בשעות הלימוד שאינן מוקצות ללימודי הליבה מקצועות באשכול האמנויות – מוזיקה, אמנות פלסטית, תיאטרון, מחול, תקשורת, קולנוע וטלוויזיה – בהיקף של שתי שעות שבועיות בכיתות א' עד ו'.⁸

משרד החינוך מפרסם מדי שנה הנחיות למנהלי בתי-הספר ובהן פירוט שעות הלימוד השבועיות המומלצות לכל מגזר בחינוך הממלכתי. על-פי הנחיית המשרד שעות הלימוד לחינוך המוזיקלי במערכת השעות יוקצו במסגרת השעות המיועדות לאשכול האמנויות. משנת הלימודים תשע"ז יש להקצות **בחינוך היסודי** הממלכתי העברי והערבי לאשכול אמנויות שלוש שעות שבועיות בכיתות א' עד ג' ושתי שעות שבועיות בכל אחת מהכיתות ד' עד ו'. בשעות אלו אפשר ללמד כל אחד מן המקצועות הנכללים באשכול האמנויות – מוזיקה, אמנות פלסטית, תיאטרון ומחול. בחינוך הממלכתי-דתי מוקצות לאשכול אמנויות שעה שבועית אחת בכיתות א' עד ו'.⁹ **בחטיבות הביניים** משנת הלימודים תשע"ז משרד החינוך מאפשר גמישות בחלוקת השעות במסגרת אוטונומיה בית-ספרית בתחום האמנויות. על-פי הנחיות משרד החינוך בעניין זה על בית-הספר להקצות תוספת שעות לפי החלטתו למקצוע בחירה בתחום האמנויות. המשרד ממליץ, אך לא מחייב, להקצות למקצוע זה שלוש שעות שבועיות על פני שלוש שנים.¹⁰

נוסף על כך אפשר ליעד ללימודי אמנויות, ובהם מוזיקה, חלק מן השעות התוספתיות הניתנות לבתי-הספר ולכיתות על-פי קריטריונים שונים – שעות טיפוח המוקצות על-פי המצב החברתי-כלכלי של תלמידי בית-הספר, יום חינוך ארוך, תוספת שעות לכיתות גדולות ועוד. על-פי הנחיות משרד החינוך, בחינוך הערבי יש לשים דגש מיוחד על חינוך לאמנויות בניצול השעות התוספתיות הניתנות לבתי-הספר במסגרת מודל

⁴ ראו אתר [הפיקוח על החינוך המוזיקלי](#), המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך.

⁵ משרד החינוך, [המינהל הפדגוגי, מתנ"ה – מארזי תכנון, ניהול והיערכות תשע"ז לחינוך הקדם-יסודי](#), מאי 2016.

⁶ משרד החינוך, האגף לחינוך קדם-יסודי, [תוכנית ביניים ליישום נושאים נבחרים בתחומי החינוך לאמנויות בגיל-הרך](#).

⁷ בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 11 במאי 2016.

⁸ משרד החינוך, חוזר מנכ"ל תשס"ו/3(א), [תוכנית יסוד \(ליבה\) לחינוך היסודי במדינת ישראל](#), כ"ט בתשרי התשס"ו, 1 בנובמבר 2005; חוזר מנכ"ל תשס"ו/8(א), [תוכנית היסוד \(הליבה\) לחטיבות הביניים בחינוך העל-יסודי](#), ז' בניסן התשס"ט, 1 באפריל 2009.

⁹ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, [מתנ"ה – מארזי תכנון, ניהול והיערכות לחינוך היסודי – תשע"ז](#), מאי 2016. בשנת הלימודים הנוכחית, תשע"ו, מוקצים לאשכול האמנויות שתי שעות שבועיות בכל אחת מן הכיתות בבית-הספר היסודי.

¹⁰ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, [מתנ"ה – מארזי תכנון, ניהול והיערכות לחינוך העל-יסודי – תשע"ז](#), מאי 2016.

התקצוב הדיפרנציאלי, המגדיל את מספר שעות הטיפוח הניתנות לבתי-ספר שתלמידיהם מגיעים מרקע חברתי-כלכלי חלש. הנחיה מסוג זה לא ניתנה בחינוך העברי.¹¹

בלימודי המוזיקה בחינוך היסודי ובחטיבות הביניים יש מגוון רחב של פעילויות, ובהן האזנה למוזיקה והיכרות עם יצירות, עם מונחים בסיסיים במוזיקה ועם מקומה של המוזיקה בתרבות ובחברה, ביצוע בשירה ובנגינה, הן בשיעור המוזיקה הכיתתי והן בלימוד נגינה בקבוצות קטנות ובהרכבי ביצוע בתוך בית-הספר, ויצירה מוזיקלית עצמאית.¹²

אף על פי שלימודי מוזיקה אינם חובה וכל בית-הספר יכול לבחור אילו מקצועות ללמד בשעתיים השבועיות המוקצות ללימודי אמנויות, על-פי נתוני משרד החינוך ב-85% מבתי-הספר היסודיים הרשמיים מתקיימים לימודי מוזיקה באחת משכבות הגיל לפחות. בחטיבות הביניים שיעור בתי-הספר שבהם מתקיימים לימודי מוזיקה נמוך יותר – 10%¹³. נתונים דומים אך מפורטים יותר התפרסמו בשנת 2010 במאמר אקדמי בנושא החינוך המוזיקלי בישראל, ולפיהם בשנת 2008 למדו מוזיקה במסגרת בית-הספר 90% מן התלמידים בכיתות א'-ב', 60% מן התלמידים בכיתות ג'-ד', 40% מן התלמידים בכיתות ה'-ו' ופחות מ-10% מהתלמידים בחינוך העל-יסודי.¹⁴

בחטיבה העליונה (כיתות י' עד י"ב) המוזיקה היא מקצוע בחירה לבגרות ברמה של שלוש או חמש יחידות. הבוחרים ללמוד מוזיקה בתיכון לומדים במגמת מוזיקה, המיועדת לתלמידים שרואים במוזיקה תחום עניין מרכזי ומבקשים לרכוש בתחום זה כלים מעשיים ועיוניים. היקף הלימודים במגמה הוא חמש עד שבע שעות שבועיות, והם כוללים לימודי תרבויות המוזיקה, תורת המוזיקה, נושא בית-ספרי והרכבי ביצוע בתוך בית-הספר. נוסף על כך התלמידים במגמת המוזיקה נדרשים ללמוד נגינה או שירה יחידניים מחוץ למגמה, והם יכולים לגשת לבחינת בגרות בנגינה – רסיטל ברמה של שלוש עד חמש יחידות, כפי שנפרט בפרק 3 להלן.¹⁵ בשנת הלימודים תשע"ו התקיימו לימודי מוזיקה במסלול של 5 יחידות לבגרות ב-130 בתי ספר ולמדו במגמות המוזיקה כ-4,100 תלמידים.¹⁶ לשם השוואה, בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי יש כ-970 בתי-ספר בחטיבה העליונה ולומדים בהם כ-325,000 תלמידים.¹⁷ תלמידי תיכון שאינם בוחרים במוזיקה כמקצוע מוגבר לבגרות אינם מקבלים חינוך מוזיקלי מוסדר במסגרת בית-הספר.¹⁸

מן הפירוט בתוכניות הלימודים ובהוראות משרד החינוך בפרק זה אנו רואים כי לימודי המוזיקה בבתי-הספר אינם כוללים בשום שלב לימודי נגינה פרטניים. ואכן, ועדה ציבורית בראשות מיכל זמורה-כהן שמינתה המזכירות הפדגוגית בשנת 1985 לבחון את החינוך האמנותי במערכת החינוך בישראל הדגישה כי החסר העיקרי במערך החינוך המוזיקלי של משרד החינוך הוא שהוראת הנגינה בכלים מקצועיים

¹¹ משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, **מתנ"ה – מארזי תכנון, ניהול והיערכות לחינוך היסודי – תשע"ז**, מאי 2016; משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, **מתנ"ה – מארזי תכנון, ניהול והיערכות לחינוך העל-יסודי – תשע"ז**, מאי 2016.

¹² משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, **תוכנית לימודים במוזיקה לבית-הספר היסודי בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי**, ירושלים, תשע"ב, 2011.

¹³ בצלאל קופרוסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 21 ביוני 2016.

¹⁴ Adena Portowitz, Patricia A. Gonzalez-Moreno and Karin S. Hendricks, "Students' Motivation to study music: Israel", *Research Studies in Music Education* 2010, 32:169.

¹⁵ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, **מוזיקה – תוכנית לימודים לחטיבה העליונה**, ירושלים תשע"א, 2011.

¹⁶ בצלאל קופרוסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 21 ביוני 2016.

¹⁷ משרד החינוך, **במבט רחב – מספרים על החינוך**, כניסה ב-23 ביוני 2016.

¹⁸ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, **מוזיקה – תוכנית לימודים לחטיבה העליונה**, ירושלים תשע"א, 2011.

המחייבים אימון ולימוד רציף אינה מתממשת במסגרת ההוראה בבתי-הספר. ילדים המבקשים ללמוד נגינה חייבים לחפשו מחוץ לכותלי בית-הספר והתשלום בעבור הלימודים גבוה מאוד.¹⁹

2. הקונסרבטוריונים ופעילותם

כפי שראינו בפרק הקודם, חלק ניכר מן החינוך המוזיקלי, ובכלל זה הוראה הנגינה המקצועית, ניתן מחוץ למערכת החינוך בבתי-הספר. המסגרות שונות חינוך מוזיקלי מחוץ לבית-הספר רבות ומגוונות מאוד, וכוללות לצד הקונסרבטוריונים חוגי טרום-כלי לגיל הרך, שיעורי נגינה במתנ"סים ובבית התלמיד או המורה, וכן תזמורות ומקהלות נוער וילדים. על רובו הגדול של מערך זה אין פיקוח של משרד החינוך, אין כל מידע על ההוראה בו – אם יש תוכניות לימודים, ואם כן מה טיבן, ההסמכה של המורים וכו' – ואין כל דרך להבטיח את איכותו.²⁰

בפרק זה נציג נתונים על פעילותם של 39 הקונסרבטוריונים שמשרד החינוך מכיר בהם, שעל-פי הערכת משרד החינוך הם חלק קטן מהקונסרבטוריונים הפועלים כיום – 184 קונסרבטוריונים.²¹

הפיקוח על החינוך המוזיקלי במשרד החינוך אוסף מידע מקיף על הקונסרבטוריונים המוכרים (ראו פירוט בפרק 4 להלן). עם זאת, בשל התחלפות מפמ"ר מוזיקה, משרד החינוך לא היה יכול למסור נתונים על פעילות הקונסרבטוריונים לפני שנת 2014.²² נוסף על כך פנינו ישירות לקונסרבטוריונים המוכרים כדי לקבל מידע מפורט יותר על פעילותם ועל תקציביהם. על הפנייה ענו 32 מתוך 39 הקונסרבטוריונים המוכרים. בקונסרבטוריונים אלו למדו 12,710 תלמידים בשיעורי נגינה יחידניים – כ-85% מכלל התלמידים בהם.²³

הקונסרבטוריונים המוכרים שוכנים בכל רחבי הארץ – כ-40% באזור תל-אביב, המרכז וירושלים, כ-44% בצפון הארץ ובחיפה ו-17% במחוז הדרום. פירוט הקונסרבטוריונים המוכרים לפי רשות ומחוז בטבלה שלהלן:²⁴

¹⁹ דין וחשבון של הוועדה לחינוך לאמנויות בראשות מיכל זמורה-כהן, הוגש לשר החינוך במאי 1985. שם.²⁰

²¹ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016. שם.²²

²³ הקונסרבטוריונים שענו על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת: אולפן לחינוך מוזיקלי – חבל אשכול, הקונסרבטוריון העירוני ע"ש ס. רובין באר-שבע, הקונסרבטוריון העירוני בית-שמש, הקונסרבטוריון העירוני גבעתיים, קונסרבטוריון עירוני דימונה, הקונסרבטוריון העירוני הרצליה ע"ש לוינגר, הקונסרבטוריון למוזיקה ע"ש רובין חיפה, הקונסרבטוריון העירוני למוזיקה ויצ"ו טבריה, קונסרבטוריון טירת הכרמל, קונסרבטוריון האקדמיה למוזיקה ולמחול בירושלים, קונסרבטוריון הסדנה ירושלים, קונסרבטוריון כפר-סבא למוזיקה ומחול, קונסרבטוריון כרמיאל, אולפן למוזיקה מתנ"ס מטה אשר, קונסרבטוריון מרחבים-מבועים, קונסרבטוריון נס-ציונה, הקונסרבטוריון העירוני נתניה, הקונסרבטוריון העירוני עכו, המרכז למוזיקה ומחול עמק הירדן, בית האמנויות עמק יזרעאל, קונסרבטוריון עפולה, הקונסרבטוריון העירוני פתח תקווה, הקונסרבטוריון ע"ש אהרון אלקלעי קריית אונו, עמותת הקונסרבטוריון בקריית ביאליק, קונסרבטוריון קריית טבעון, קונסרבטוריון קריית ים, קונסרבטוריון קריית מוצקין, הקונסרבטוריון העירוני למוזיקה רחובות, קונסרבטוריון רמת השרון, ביית אלמוסיקה שפרעם, קונסרבטוריון שער הנגב, הקונסרבטוריון הישראלי למוזיקה תל-אביב.

²⁴ ד"ר משה וינשטוק, יו"ר המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

טבלה 1: קונסרבטוריונים מוכרים על פי מחוזות משרד החינוך, 2016

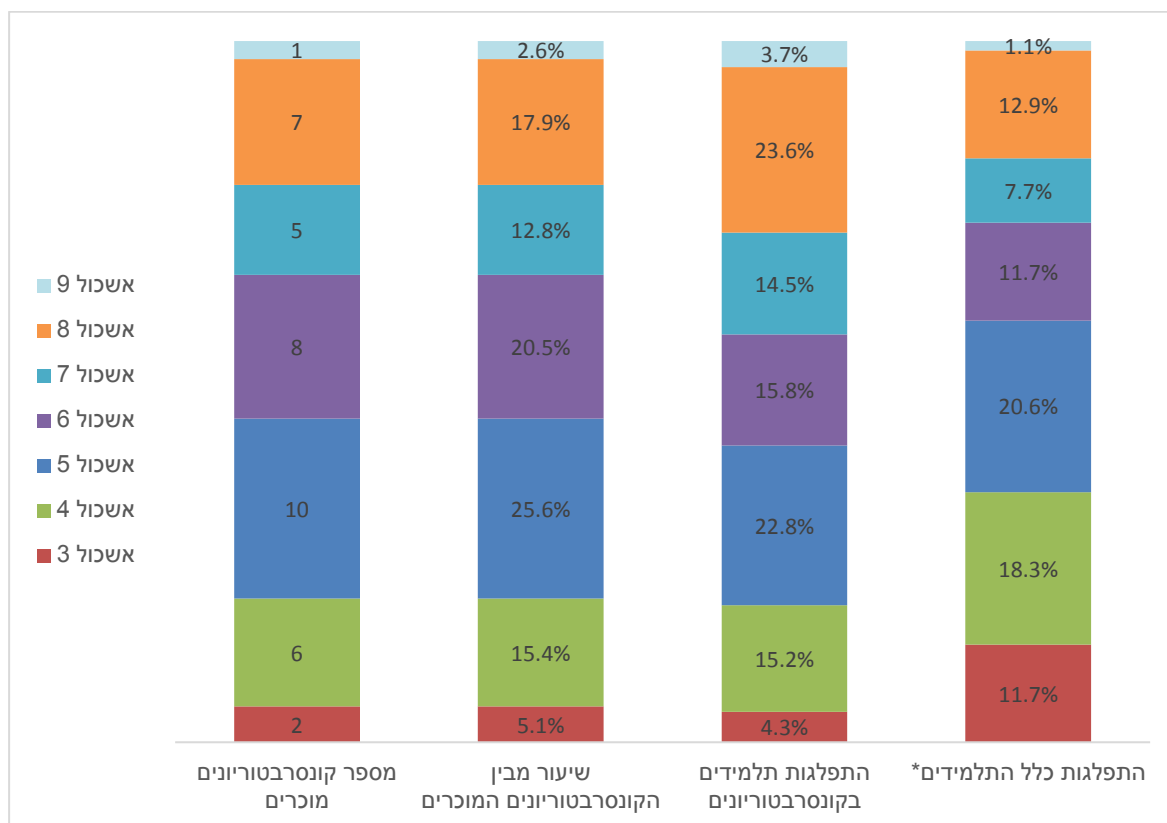
מחוז צפון	מחוז תל אביב	מחוז חיפה	מחוז דרום	מחוז מרכז	מחוז ירושלים
גליל עליון	גבעתיים	חוף כרמל	אילת	כפר יונה	בית שמש
טבריה	הרצליה	חיפה	אשדוד	כפר סבא	ירושלים – האקדמיה
כרמיאל	נתניה	טירת הכרמל	באר שבע	נס ציונה	ירושלים – הסדנה
מטה אשר	פתח תקווה	קריית ביאליק	דימונה	רחובות	
עכו	קריית אונו	קריית טבעון	חבל אשכול		
עמק המעיינות	רמת גן	קריית ים	מרחבים-מבועים		
עמק הירדן	רמת השרון	קריית מוצקין	שער הנגב		
עמק יזרעאל	תל אביב				
עפולה					
שפרעם					
10	8	7	7	4	3

נוסף על כך בדקנו את התפלגות הקונסרבטוריונים המוכרים והתלמידים הלומדים בהם על-פי אשכול חברתי-כלכלי של הרשות המקומית שבה הם פועלים. עולה כי שיעור הקונסרבטוריונים ברשויות מקומיות חזקות גדול משיעורם ברשויות חלשות, ומספר התלמידים הלומדים ברשויות החזקות גבוה מחלקם של התלמידים ברשויות האלה בכלל התלמידים בבתי-הספר. באשכולות 7, 8 ו-9 במדד החברתי-כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יש 13 קונסרבטוריונים, שהם 33% מכלל הקונסרבטוריונים המוכרים, ולומדים בהם 41.8% מן התלמידים בקונסרבטוריונים, ואילו חלקם של התלמידים ברשויות האלה בכלל תלמידי בתי-הספר הוא 22%. ברשויות מקומיות באשכול 5 ו-6 יש 18 קונסרבטוריונים, שהם 46% מן הקונסרבטוריונים המוכרים, ולומדים בהם 38.7% מן התלמידים בקונסרבטוריונים, ואילו ברשויות באשכולות אלו לומדים 32% מהתלמידים בבתי-הספר. ברשויות מקומיות באשכול 3 ו-4 יש שמונה קונסרבטוריונים, שהם 20% מן הקונסרבטוריונים המוכרים, ולומדים בהם 19.5% מן התלמידים בקונסרבטוריונים, ואילו ברשויות באשכולות אלו לומדים 30% מן התלמידים. פירוט הנתונים בתרשים שלהלן.²⁵

²⁵ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016; בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 28 ביוני 2016; משרד החינוך, במבט רחב – מספרים על החינוך, כניסה ב-23 ביוני 2016.

תרשים 1: קונסרבטוריונים מוכרים ותלמידים בקונסרבטוריונים לפי האשכול החברתי-כלכלי של הרשות המקומית, 2016

* כ-16% מן התלמידים בבתי-הספר לומדים בבתי-ספר ברשויות מקומיות באשכולות 1 ו-2 במדד החברתי-כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שאינם חלק מן התרשים.

2.1. התלמידים בקונסרבטוריונים

על-פי נתוני משרד החינוך, בקונסרבטוריונים לומדים מדי שנה כ-15,000 תלמידים (בשנת 2015 למדו 14,820 תלמידים ובשנת 2016 – 15,044 תלמידים). בטבלאות שלהלן יוצגו נתונים על תלמידים בקונסרבטוריונים המוכרים בשנת 2016. הנתונים מלמדים על המגוון הרחב של הגילים שהקונסרבטוריון משרת ועל המגוון הגדול של הכלים הנלמדים בו: פסנתר, כלי קשת, כלי נשיפה ועוד. כפי שראינו בטבלה 1 למעלה, קונסרבטוריון אחד פועל ברשות מקומית ערבית, שפרעם, ולומדים בו 442 תלמידים. תלמידים ערבים לומדים גם בקונסרבטוריונים בחיפה, בכרמיאל, בתל-אביב ובירושלים, אך למשרד אין נתונים על מספרם המדויק.

טבלה 2: תלמידים בקונסרבטוריונים לפי שלב חינוך, 2016

שלב חינוך	מספר תלמידים	שיעור
קדם-יסודי	605	4%
יסודי	7,769	51.6%
על-יסודי	6,348	42.2%
ללא דיווח	322	2.1%
סך הכול	15,044	100%

הכנסת

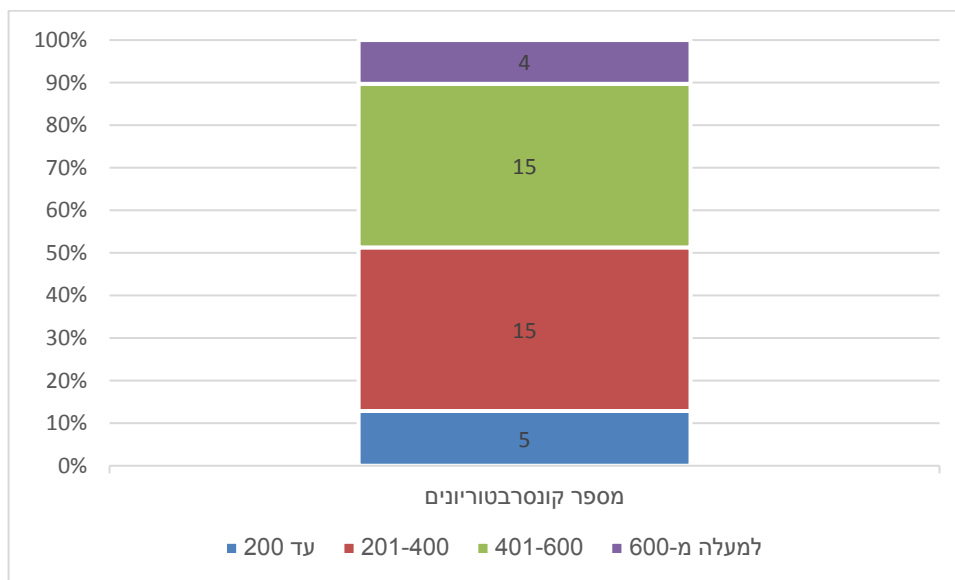
מרכז המחקר והמידע

טבלה 3: תלמידים בקונסרבטוריונים לפי מחלקות, 2016

מחלקה	מספר התלמידים	שיעורם
פסנתר	4,065	27%
כלי נשיפה	3,328	22.1%
כלי קשת	2,453	16.3%
כלי פריטה	1,540	10.2%
פיתוח קול	1,259	8.4%
כלי הקשה	963	6.4%
הרכבי ביצוע ללא שיעורים יחידניים	795	5.3%
חליליות	237	1.6%
צימבלו	176	1.2%
כלים אתניים	161	1.1%
כלים עממיים	67	0.4%
סך הכול	15,044	100%

נתוני משרד החינוך מלמדים כי בקונסרבטוריונים הקטנים ביותר לומדים כ-160 תלמידים ובגדולים ביותר – מעל 600 תלמידים. בכמחצית מן הקונסרבטוריונים המוכרים יש פחות מ-400 תלמידים, כפי שמוצג בתרשים שלהלן:²⁶

תרשים 2: קונסרבטוריונים מוכרים לפי מספר תלמידים בכל קונסרבטוריון, 2016

²⁶ בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 28 ביוני 2016.

2.2. ההוראה בקונסרבטוריונים

בכל שנה ניתנות בקונסרבטוריונים המוכרים יותר מ-16,000 שעות הוראה נגינה יחידנית. עיבוד לנתוני משרד החינוך בעניין זה מלמד כי תלמיד בקונסרבטוריון לומד בממוצע 1.1 שעות לימוד שבועיות.²⁷

טבלה 4: שעות הוראה לתלמיד בקונסרבטוריונים מוכרים, 2014-2016

2016	2015	2014	
15,044	14,820	--	תלמידים
16,741	16,223	16,242	שעות הוראה שבועיות
1.11	1.09	--	שעות לימוד שבועיות לתלמיד

יש לזכור כי לצד שעות ההוראה היחידניות נלמדים בקונסרבטוריונים גם שיעורי תיאוריה, נגינה בהרכבים ועוד, והם אינם נכללים בחישוב זה.

בשנת 2016 לימדו בקונסרבטוריונים 1,718 מורים לכלי נגינה ולשירה.²⁸ מקצועות ההוראה הנפוצים: פסנתר (22% מהמורים), כינור (10% מהמורים), פיתוח קול (7% מהמורים) וגיטרה קלאסית (6% מהמורים). המורים אינם מועסקים על-ידי משרד החינוך אלא אצל הקונסרבטוריונים, והמשרד אינו מעורב בקביעת אופן ההעסקה ותנאי ההעסקה של כל מורה.²⁹

ממשרד החינוך נמסר כי אחד הקשיים העומדים בפני הקונסרבטוריונים המוכרים הוא גיוס מורים מקצועיים ברמה גבוהה.³⁰ ייתכן כי האי-הסדרה של תנאי ההעסקה של המורים בקונסרבטוריונים היא אחד הגורמים למצב זה.

3. מעורבות הקונסרבטוריונים בחינוך המוזיקלי בבתי-הספר

ועדת זמורה-כהן, שהגישה את המלצותיה בשנת 1985, עמדה על החשיבות של שיתוף הפעולה בין החינוך הפורמלי לחינוך הבלתי-פורמלי באמנויות בכלל ובתחום המוזיקה בפרט. לדעת הוועדה, באמנויות, יותר מבכל מקצוע נלמד אחר, נודעת חשיבות מיוחדת לטיפול החינוך הפורמלי והבלתי-פורמלי ולתיאום ביניהם. האמנויות, יותר ממקצועות אחרים, תואמות את הפעילות שגם מחוץ לכותלי הכיתה (בחוגים, במתנ"סים, בבתי תלמיד) ומן הראוי לטפחן. זאת, כל עוד נשמרות בפורומים כולם רמה גבוהה אחידה ותיאום חיוני. מאחר שהאמנויות מתקיימות מטבען במסגרות נפרדות שאין לנתקן מהן, נודעת חשיבות מיוחדת לקיים במערכת החינוך קשר מודע, מתוכנן וממוסד בין בית-הספר לאותן המסגרות.

בכל הנוגע לחינוך המוזיקלי ציינה הוועדה כי לימוד הנגינה בכלי הוא חלק אינטגרלי של כל חינוך מוזיקלי ראוי לשמו, וכי שיעורים אלו חייבים להיחשב לחלק מחינוכו המוזיקלי של הילד הניתן לו מן המדינה. לפיכך הציעה הוועדה כי הקונסרבטוריונים המוכרים ייהפכו לחלק מן המערך החינוכי של המדינה והלימודים בהם יינתנו חינם.³¹

²⁷ ד"ר משה וינשטיק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

²⁸ כינור, ויולה, צילן, קונטרבס, חליל, צימבלו, פסנתר, פיתוח קול/מקהלה, הקשה – מוזיקה קלה, הקשה – קלאסי, אבוב, בסון, קלרינט, סקסופון, קרן, חצוצרה, טרומבון, בריטון, טובה, נבל, גיטרה ג'אז-פופ-רוק, גיטרה בס, גיטרה קלאסית, קאנון, עוד, כינור מזרחי, מנדולינה ואקורדיון.

²⁹ ד"ר משה וינשטיק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

³⁰ שם.

³¹ דין וחשבון של הוועדה לחינוך לאמנויות בראשות מיכל זמורה-כהן, הוגש לשר החינוך במאי 1985.

עם זאת, בחינה של שיתוף הפעולה בין קונסרבטוריונים לבתי-ספר כיום מלמדת כי רק בחלק קטן מן הרשויות המקומיות הקונסרבטוריונים מעורבים בחינוך המוזיקלי בבתי-הספר היסודיים ובחטיבות הביניים במימון ובפיקוח של משרד החינוך. תלמידים הלומדים במגמת מוזיקה בחינוך העל-יסודי נדרשים ללמוד נגינה או שירה באופן פרטני מחוץ לבית-הספר ולממן את הלימודים בעצמם. הם אינם חייבים ללמוד אצל מורה בקונסרבטוריון מוכר דווקא, ואף כי נוהלי משרד החינוך מדגישים את הצורך בשיתוף הפעולה בין מורה הנגינה הפרטי למורים בבית-הספר, מידת שיתוף הפעולה בפועל תלויה ברצון הטוב ובמערכת היחסים בין שני הצדדים.

3.1. חינוך יסודי וחטיבות ביניים

הקונסרבטוריונים מעורבים בחינוך המוזיקלי בבתי-הספר בחינוך היסודי ובחטיבות הביניים זה כעשור בעיקר באמצעות התוכנית "מודל מוזיקלי יישובי", הפועלת בשיתוף פעולה בין משרד החינוך לרשות המקומית ב-22 רשויות – אילת, אשדוד, טירת הכרמל, ירכא, כפר יונה, כפר סבא, מעלה אדומים, נס ציונה, נתניה, עכו, עפולה, פתח תקווה, קריית ביאליק, קריית טבעון, קריית ים, קריית מוצקין, רמת גן, תל אביב, מועצה אזורית אשכול, מועצה אזורית הגליל העליון, מועצה אזורית מטה אשר ומועצה אזורית עמק יזרעאל.³² בתוכנית זו מורי הקונסרבטוריון מלמדים נגינה בכלי נשיפה או בכלי קשת בקבוצות קטנות או גדולות. לימוד הנגינה מוביל להקמת תזמורות בית-ספריות ובעקבות זאת – להקמת תזמורות עירוניות.³³ כמו כן, התוכנית מאפשרת לתלמידים חשיפה ראשונית ללימודי נגינה, ובעקבותיה התלמידים יכולים לקבל שיעורי נגינה יחידניים פרטיים ממורי הקונסרבטוריון אם הם מעוניינים בכך, לעתים בתוך בית-הספר מייד לאחר שעות הלימודים.

בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16) העביר משרד החינוך לרשויות המקומיות לצורך מימון התוכנית כ-2.67 מיליון ש"ח.³⁴ הרשויות המקומיות המשתתפות בתוכנית מחויבות להקצות לתוכנית מימון תואם (מציינג) לתקציבי משרד החינוך עד סכום של 200,000 ש"ח לכל רשות. הרשויות יכולות לממן חלק מהשתתפות באמצעות תשלומי הורים בעבור שעות לימוד נוספות בבתי-הספר (תל"ן).³⁵

בשנת הלימודים הנוכחית משתתפים בתוכנית כ-9,000 תלמידים:³⁶

³² ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016; בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 21 ביוני 2016.

³³ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, [פרסום קול קורא במוזיקה – "מודל מוזיקלי יישובי" לשנה"ל תשע"ו](#).

³⁴ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016; בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 21 ביוני 2016.

³⁵ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, [פרסום קול קורא במוזיקה – "מודל מוזיקלי יישובי" לשנה"ל תשע"ו](#).

³⁶ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

טבלה 5: רשויות מקומיות ותלמידים המשתתפים במודל יישובי מוסיקלי, תשע"ו (2015/16)

בית-ספר	סוג קבוצה	מספר רשויות	מספר תלמידים
יסודי	קבוצות קטנות	20	7,636
יסודי	קבוצות גדולות	1	292
יסודי מגזר לא יהודי	קבוצות קטנות	1	421
חטיבת ביניים	קבוצות קטנות	7	712
סך הכול			9,061

נציין כי נוסף על תוכניות במימון ובפיקוח של משרד החינוך, ברשויות מקומיות רבות יש תוכניות של "בית-ספר מנגן" ללא מימון של המשרד. ב-29 מ-32 הקונסרבטוריונים שענו על פנייתנו בעניין זה מורי הקונסרבטוריון מלמדים בבתי-הספר ברשות, אף על פי שכאמור ברבות מן הרשויות המקומיות הללו אין תוכנית של משרד החינוך בעניין זה. התוכניות המכונות "בית-ספר מנגן" "עיר מנגנת" וכו' מתנהלות ללא פיקוח ייעודי של משרד החינוך והן שונות זו מזו באופיין ובהיקפן.³⁷

3.2. חטיבה עליונה ולימודים לבגרות

תלמידים הלומדים במגמת מוזיקה בחינוך העל-יסודי נדרשים ללמוד נגינה או שירה מחוץ לבית-הספר באופן פרטי. משמעות הדבר היא שלימודי המוזיקה בחינוך העל-יסודי מתנהלים למעשה בשני מקומות: בית-הספר ומסגרת פרטית – הקונסרבטוריון או מורה פרטי.³⁸

על-פי הנחיות משרד החינוך, על רכז מגמת המוזיקה בבית-הספר לסייע לתלמידי המגמה בהכוונה למורי מוזיקה פרטיים ובתוך כך להעדיף מוסדות בפיקוח משרד החינוך ומורים בעלי הכשרה פורמלית מוכרת. בהמשך הוא נדרש לעמוד בקשר ישיר ומתמשך עם המורים הפרטיים למוזיקה כדי להבטיח רמת נגינה נאותה של התלמידים והמשך התפתחות מוזיקלית.³⁹

הנחיות המשרד מדגישות את חשיבות שיתוף הפעולה והתיאום בין מגמות המוזיקה לקונסרבטוריונים, הן כדי לשלב כוחות בתהליך התקדמותם של התלמידים וליצור קשר בין הלימודים התיאורטיים במסגרת המגמה ללימודי הנגינה וליצירות המנוגנות בהרכבים ובתזמורות של הקונסרבטוריון, והן כדי למנוע בלבול בשל גישות שונות ללימודים, חוות דעת שונות על הישגיהם של התלמידים והתנגשות וחפיפה מבחינת הזמן והתוכן בין הפעילויות בבתי-הספר לפעילות בקונסרבטוריונים ועומס יתר על התלמידים. על מורי המגמה לעודד תלמידים הלומדים אצל מורים פרטיים להשתלב בלימודים בקונסרבטוריון, ובתוך כך להדגיש את איכות המורים והכשרתם, ולוודא שלמורים יש אישור להגיש את התלמידים לרסיטל.⁴⁰

תלמידים הלומדים נגינה בשיעורים פרטיים, בין שהם לומדים במגמת מוזיקה ובין שאינם לומדים, רשאים לגשת בכיתה י"ב לבחינת בגרות במוזיקה – רסיטל ברמה של שלוש או חמש יחידות. על-פי הוראות משרד החינוך, לבחינת הבגרות מוזיקה – רסיטל רשאים להגיש רק מורים שקיבלו אישור

³⁷ ראו למשל: [בית-ספר מנגן](#) ברחובות, פרויקט [בית-הספר המנגן](#) במועצה האזורית ברנר, [בית-הספר רבין בנתיבות הופך לבית-ספר מנגן](#).

³⁸ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף אמנויות, המינהל הפדגוגי, הפיקוח על הקונסרבטוריונים, [שיתוף פעולה בין הקונסרבטוריונים ומגמת המוזיקה](#).

³⁹ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, [מוזיקה – תוכנית לימודים לחטיבה העליונה](#), ירושלים תשע"א, 2011.

⁴⁰ משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף אמנויות, המינהל הפדגוגי, הפיקוח על הקונסרבטוריונים, [שיתוף פעולה בין הקונסרבטוריונים ומגמת המוזיקה](#).

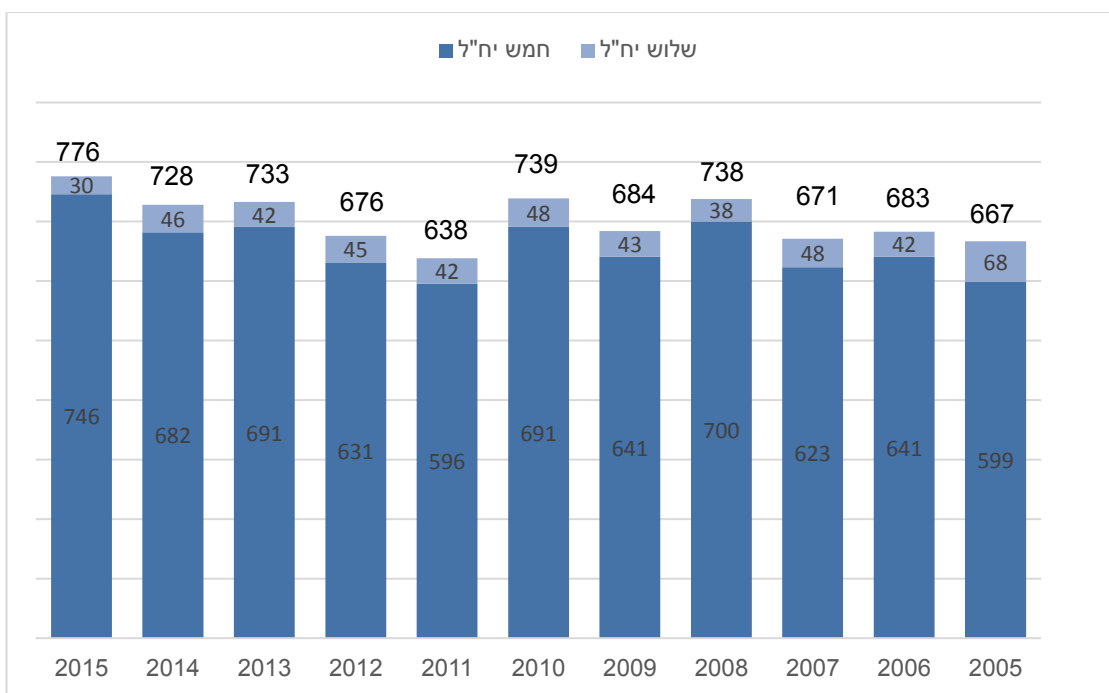

מהפיקוח על החינוך המוזיקלי. על מורים אלו לעמוד בתנאים הנוגעים להשכלתם, ניסיונם בהוראת הכלי, ניסיונם בהוראה לבגרות וממוצע הציונים של התלמידים שהגישו לבגרות.⁴¹

אפשר לגשת לבחינת בגרות במוזיקה – רסיטל במחלקות האלה: פסנתר, כלי קשת, כלי נשיפה, כלי פריטה, שירה אמנותית (קלאסי), ג'אז (נגינה, שירה), פופ-רוק (נגינה בלבד), כלי הקשה, מוזיקה ערבית-מזרחית וקומפוזיציה. תלמידים הניגשים לבחינת הבגרות במוזיקה נדרשים ללמוד נגינה בין ארבע לשמונה שנים לפחות, לפי מספר יחידות הלימוד והמחלקה שהם נבחרים בה. נוסף על רסיטל על התלמידים להגיש עבודה עיונית קצרה. תלמידים הלומדים בקונסרבטוריונים שבפיקוח משרד החינוך יקבלו גם ציון בית-ספרי מטעם הקונסרבטוריון והוא ישוקלל עם ציון הבחינה.⁴²

נתוני משרד החינוך מלמדים כי מדי שנה ניגשים לבחינת הבגרות במוזיקה – רסיטל כ-700 תלמידים. מספר הנבחרים בשנים 2005 עד 2015 מוצג בתרשים שלהלן:

תרשים 3: נבחרים בבחינת בגרות במוזיקה – רסיטל, 2015-2005

הנתונים מצביעים על מגמת עלייה במספר התלמידים שבחרו להיבחן בבחינת הבגרות במוזיקה – רסיטל בעשור האחרון. שיעור התלמידים שנבחנו ברמה של חמש יחידות לימוד עלה מכ-90% מן התלמידים בשנת 2005 ל-96% מן התלמידים ב-2015.

נתוני משרד החינוך על תלמידים שניגשו לבחינות הבגרות במוזיקה – רסיטל בשלוש השנים האחרונות מלמדים כי 56.5% מן התלמידים הם בנים ו-43.5% בנות. 87% מן התלמידים שניגשו לבחינות הבגרות

⁴¹ משרד החינוך, חוזר מנכ"ל תשע"ב/2 (א), בחינת הבגרות במוזיקה – רסיטלים, ד' בתשרי התשע"ב, 2 באוקטובר 2011.
⁴² משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף אמנויות, הפיקוח על החינוך המוזיקלי, בחינת בגרות במוזיקה – רסיטל, דרישות והנחיות לשנה"ל תשע"ג, 24 במאי 2012.

במוזיקה – רסיטל הם בחינוך הממלכתי העברי, כ-10% בחינוך הממלכתי-דתי, 2.8% בחינוך הערבי ו-0.6% בחינוך החרדי.⁴³

על-פי נתוני הפיקוח על החינוך המוזיקלי במשרד החינוך 56% מן התלמידים שניגשו לבחינות הבגרות במוזיקה – רסיטל בשנת 2015 למדו בקונסרבטוריונים מוכרים.⁴⁴

4. ההכרה של משרד החינוך בקונסרבטוריונים והפיקוח עליהם

כאמור, משרד החינוך מכיר ב-39 קונסרבטוריונים, שהם כ-20% מכלל הקונסרבטוריונים הפועלים כיום. אופי הפעילות בחלק מן הקונסרבטוריונים שאינם מוכרים ואינם מתוקצבים, איכותה והיקפה, אינה שונה מהותית מאופייה בקונסרבטוריונים המוכרים, ואחדים מהם מופעלים על-ידי רשויות מקומיות.⁴⁵

נציין כי ועדת זמורה-כהן, שהגישה את מסקנותיה בשנת 1985, המליצה להרחיב את הפיקוח של משרד החינוך על מסגרות בלתי פורמליות לחינוך מוזיקלי, חוגים במתנ"סים ובתי התלמיד כדי להבטיח שהוראת המוזיקה במסגרות הללו תהיה ברמה נאותה. על-פי הוועדה, על הפיקוח של משרד החינוך להבטיח שרק מורים מוסמכים יעבדו במסגרות מסוג זה ולפעול למשוך למסגרות אלו מורים מוסמכים על-ידי הבטחת תנאי עבודה התואמים את התנאים בבתי-הספר.⁴⁶

4.1. הכרה בקונסרבטוריונים

משרד החינוך מכיר בקונסרבטוריונים באמצעות התבחינים המפורטים במבחני משרד החינוך לחלוקת כספים לצורך תמיכה במוסדות ציבור – "חינוך מוזיקלי-מקצועי". על-פי המבחנים, על המוסדות המוכרים לענות על קריטריונים מקצועיים שקובע משרד החינוך.⁴⁷

קריטריונים אלה מפורטים כיום בקול קורא שפרסם משרד החינוך בדצמבר 2009 וכוותרתו: "גופים המעוניינים בקבלת הכרה של משרד החינוך להפעלת קונסרבטוריון עירוני/אזורי". הקול הקורא מציב דרישות סף בדבר המבנה הארגוני של הקונסרבטוריון, מספר התלמידים בו והפעילויות המתקיימות בו, ההכשרה והניסיון המקצועי של כוח האדם בקונסרבטוריון והמבנה הפיזי שלו. דרישות הסף העיקריות:

- על הקונסרבטוריון להיות מאוגד כעמותה, חברה לתועלת הציבור או רשות מקומית;
- עליו לקיים פעילות לימודית מוזיקלית חמש שנים לפחות טרם הגשת הבקשה;
- בקונסרבטוריון לומדים בשיעורי נגינה יחידניים 150 תלמידים לפחות בארבע מחלקות נגינה שונות (דוגמת כלי קשת, כלי נשיפה, פסנתר, פיתוח קול וכלים אתניים) ובכל אחת מהן לומדים

⁴³ משרד החינוך, התפלגות מספר הנבחנים במוזיקה 2005-2015, קובץ נתונים, התקבל מרות קאפח, אגף הבחינות, 9 ביוני 2016. נוסף על כך נבחנו בכל שנה 10 עד 20 תלמידים בבחינות הבגרות בקומפוזיציה, שגם אליהן אפשר לגשת באמצעות הקונסרבטוריון.

⁴⁴ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016; בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, דוא"ל, 21 ביוני 2016.

⁴⁵ ראו לדוגמה: **מרכז המוזיקה העירוני**, תל אביב-יפו, **קונסרבטוריון שהם**, **בית-הספר למוזיקה ברנר** במועצה האזורית גבעת ברנר, **קונסרבטוריון דוניה ויצמן** בחיפה. שני דיגה, מנהלת בית-הספר למוזיקה ברנר, שיחת טלפון, 3 ביוני 2016; אביב רון, מנהל קונסרבטוריון שהם, שיחת טלפון, 3 ביוני 2016.

⁴⁶ דין וחשבון של הוועדה לחינוך לאמנויות בראשות מיכל זמורה-כהן, הוגש לשר החינוך במאי 1985.
⁴⁷ מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד החינוך והתרבות למוסדות ציבור, ילקוט הפרסומים 4042, 17 בספטמבר 1992.

- 15 תלמידים לפחות ברמות נגינה שונות. לפחות 25% מן התלמידים לומדים דרך קבע בשיעורי תיאוריה;
- בקונסרבטוריון פועלים דרך קבע וברציפות מספר מסוים של הרכבים מוזיקליים מסוגים שונים;
 - על מנהל הקונסרבטוריון להיות בעל תואר ראשון לפחות בתחום המוזיקה ובעל ניסיון של חמש שנים לפחות בעשר השנים האחרונות בהוראת מוזיקה;
 - כל מורה בקונסרבטוריון יהיה בעל תואר ראשון לפחות בתחום שהוא מלמד או בעל ניסיון של שבע שנים ב-20 השנים האחרונות כמורה בקונסרבטוריון;
 - הקונסרבטוריון פועל במבנה מתאים לשימוש כקונסרבטוריון בשטח של 350 מ"ר לפחות שבו חדרים ייעודיים ללמידה יחידנית, חדר לימוד ייעודי להרכבים גדולים ומחסן כלי נגינה.⁴⁸
- פרק 4 בקול הקורא מתאר בהרחבה את תחומי הפעילות העיקריים של הקונסרבטוריון: "הקונסרבטוריון נדרש לתת מענה בפעילויותיו לתחומים הבאים: מצוינות ומיצוי היכולת האישית (שיעורים אישיים), חינוך לנגינה בצוות (הרכבים תזמורתיים וקאמריים), השכלה מוזיקלית עיונית (שיעורי תיאוריה/הרמוניה, פיתוח שמיעה, ספרות המוזיקה), מעורבות ותרומה לקהילה ולמערכת החינוך."
- לפיכך הקונסרבטוריונים המוכרים נדרשים לקיים את הפעילויות האלה:⁴⁹
- למידה יחידנית על-פי תוכנית לימודים מובנית – על כל תלמיד המשתתף בשיעורי נגינה ללמוד 30 דקות לפחות בכל שבוע על-פי תוכנית לימודים תלת-שלבית וייעודית לכלי הנגינה שהוא לומד. במעברים משלב לשלב מתקיימות בחינות מעבר. במהלך הלימודים על כל תלמיד להשתתף בשיעורי תיאוריה, פיתוח שמיעה, תורת המוזיקה וספרות המוזיקה שלוש שנים לפחות ולהשתתף בקונצרטים פנימיים וחיצוניים כמבצע ומאזין כמה פעמים שנה;
 - הכוונה וחינוך למצוינות – על הקונסרבטוריון לעודד את התלמידים להשלים את מסלול הלימודים בקונסרבטוריון כך שלפחות 5% מן התלמידים בקונסרבטוריון הם בשלב ג' המתקדם ביותר ו-1% מן התלמידים עומדים בבחינות הבגרות במוזיקה – רסיטל בציון של 85 לפחות;
 - הרכבי ביצוע – על הקונסרבטוריון לקיים גופי ביצוע כלים וקוליים קבועים – תזמורות, צוותים קאמריים ומקהלות בתחומי מוזיקה שונים. על כל תלמיד בקונסרבטוריון להשתתף לפחות באחד ההרכבים האלה במהלך דרכו החינוכית בקונסרבטוריון;
 - מעורבות ותרומה לקהילה – על הקונסרבטוריון להיות מעורב בפעילויות מוזיקליות במערכת החינוך ובקהילה, דוגמת קונצרטים לתלמידי בתי-הספר ולציבור הרחב, השתלבות באירועים בחגים ובמועדים ונגינה בבתי-ספר;
 - קידום מקצועי של המורים – על הקונסרבטוריון לקיים פעילות לקידום מקצועי של המורים, דוגמת ימי השתלמות, כיתות אמן וסדנאות לקידום מקצועי אחת לשנה לפחות;

⁴⁸ משרד החינוך, גף מכרזים ורכישות, קול קורא 54/12.09: גופים המעוניינים בקבלת הכרה של משרד החינוך להפעלת קונסרבטוריון עירוני/אזורי, 3 בדצמבר 2009.

⁴⁹ שם.

בקריטריונים המקצועיים הנזכרים בקול הקורא לא מוזכר שכר הלימוד בקונסרבטוריון, מתן מלגות לתלמידיו והשכר המשולם למורים בו.⁵⁰

לדברי מפמ"ר מוזיקה במשרד החינוך, אף על פי שהקריטריונים המקצועיים המפורטים בקול הקורא הם אלה שהקונסרבטוריונים המוכרים נדרשים לעמוד בהם בפועל, הקול הקורא עצמו לא אושר סופית מבחינה משפטית ולא התקבלו באמצעותו בקשות לתמיכה של הקונסרבטוריונים. 39 המוסדות המוכרים כיום הוכרו לפני שנת 2009 שלא באמצעות קול קורא מוסדר.⁵¹

משרד החינוך מסר כי מורכבות הליך התמיכה שבמסגרתו הקונסרבטוריונים מקבלים תקציב ממשרד החינוך מקשה את פעילותם. על-פי המפמ"ר, בהנחיית מנכ"לית משרד החינוך מגובשת בימים אלו תוכנית לחיזוק מעמדו של החינוך המוזיקלי, ובכלל זה הוצאת מבחן תמיכה חדש ומעודכן לקונסרבטוריונים. משרד החינוך יפעל לתת מענה במבחן התמיכה על כמה סוגיות, ובכלל זה הגדלת מספר הקונסרבטוריונים הנתמכים, קביעת רמות תמיכה שונות לפי הרמה המקצועית של הקונסרבטוריונים ועידוד קונסרבטוריונים בפריפריה ובמגזר הערבי. מבחני התמיכה החדשים אמורים להתפרסם בספטמבר. בד בבד האגף פועל להגדלת התקציבים המוקצים לתמיכה בקונסרבטוריונים, כפי שיידון בפרק 5 להלן.⁵²

4.2. הפיקוח של משרד החינוך על הקונסרבטוריונים המוכרים

הגורם המקצועי במשרד החינוך הממונה על הפיקוח על הקונסרבטוריונים הוא המפקח המרכז (מפמ"ר) למוזיקה במזכירות הפדגוגית במשרד החינוך. באגף לפיקוח על החינוך המוזיקלי במשרד אין תקני פיקוח ספציפיים לנושא זה. נציין כי בעבר היה תקן נפרד למפקח על הקונסרבטוריונים, אולם תקן זה בוטל עם פרישתו של המפקח האחרון לגמלאות והתפקיד מוזג בתקן מפמ"ר מוזיקה.

עיקר הפיקוח של משרד החינוך על הקונסרבטוריונים המוכרים נעשה באמצעות איסוף נתונים מקיף על פעילותם. הקונסרבטוריונים המוכרים נדרשים לדווח אחת לשנה באמצעות ממשק נתונים שמאפשר לעמוד מקרוב על ביצועיהם ולתת תמונת מצב מדויקת ככל האפשר על תפקודם ועל איכותם. בין השאר הם נדרשים למסור מידע באמצעות הממשק על מצבת כוח האדם הפדגוגי בהם, ובכלל זה מספר שעות ההוראה של המורים, מקצועות הלימוד שהם מלמדים והשכלתם; התלמידים בקונסרבטוריונים, ובכלל זה גיל התלמידים, שלבי הלימוד שלהם, מחלקות הנגינה השירה ותלמידים הניגשים לבחינות הבגרות; הרכבי הביצוע הפועלים בהם; יום מוזיקה שבועי – שעות הוראה בקבוצה בנושא תורת המוזיקה ונושאי השכלה מוסיקלית עיונית; יוזמות שהקונסרבטוריונים מעורבים בהן; המקורות הכספיים שלהם.

נוסף על איסוף הנתונים באמצעות ממשק הנתונים, מפמ"ר מוזיקה מבקר בקונסרבטוריונים ומעריך את איכות הופעתם של ההרכבים הייצוגיים של כל קונסרבטוריון בכנסים שהפיקוח מארגן ובמחלקות המוזיקה והשירה. הערכת משרד החינוך מועברת אל המוסדות המשתתפים ובשעת הצורך נבדק תיקון הליקויים הנדרשים.⁵³

⁵⁰ משרד החינוך, גף מכרזים ורכישות, קול קורא 54/12.09: גופים המעוניינים בקבלת הכרה של משרד החינוך להפעלת קונסרבטוריון עירוני/אזורי, 3 בדצמבר 2009.

⁵¹ בצלאל קופרווסר, מפמ"ר מוזיקה, שיחת טלפון, 16 ביוני 2016.

⁵² ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

⁵³ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

5. תקצוב הקונסרבטוריונים

בשנת 2015 היה התקציב הכולל של הקונסרבטוריונים המוכרים כ-132 מיליון ש"ח. על-פי נתוני משרד החינוך, המשרד מממן כ-9% מתקציב זה. מנתונים שהתקבלו מן הקונסרבטוריונים שענו על פנייתנו עולה כי יתרת התקציב ממומנת על-ידי השתתפות ההורים (47% מכלל תקציב הקונסרבטוריונים) והרשויות המקומיות (32% מכלל התקציב). כמו כן, הקונסרבטוריונים עשויים להיעזר במקורות מימון אחרים, בעיקר תרומות. על-פי דיווחי הקונסרבטוריונים, כ-40% מהם נעזרים במימון מסוג זה.⁵⁴

5.1. תקצוב משרד החינוך

כאמור, הקונסרבטוריונים המוכרים על-ידי משרד החינוך זכאים לתקצוב. המבחנים לחלוקת התמיכה בקונסרבטוריונים התפרסמו בשנת 1992 תחת הכותרת "חינוך מוזיקלי-מקצועי". הם קובעים את הקריטריונים ואת האופן שבו מוקצה תקציב המשרד לקונסרבטוריונים.⁵⁵

תקציבי משרד החינוך מוקצים לקונסרבטוריונים בארבעה סעיפים:

1. השתתפות בהפעלה – 48% מתמיכות משרד החינוך בשנת 2015 מוקצים בעבור שעות הוראה בקונסרבטוריונים על-פי דיווחיהם;
2. ימי מוזיקה שבועיים – 42% מתמיכות משרד החינוך בשנת 2015 מוקצים עבור שיעורי תיאוריה על-פי מפתח של שלוש שעות הוראה לכל כיתה;
3. מלגות תלמידים – 5% מתמיכת משרד החינוך מיועדים למלגות תלמידים ומוקצים לקונסרבטוריונים על-פי מפתח של מלגה אחת על כל משרת הוראה;
4. יוזמות – תקציבים המיועדים ליוזמות דוגמת כנסים ותזמורות על-פי בקשת הקונסרבטוריון והמלצת המפקח המקצועי. בשנת 2015 הוקצו בסעיף זה 5% מן התקציב הכולל של המשרד. כ-82% מתקציב זה – 509,000 ש"ח – הועברו לקונסרבטוריון כפר-סבא לצורך מימון מיזם התזמורת הלאומית.

לדברי גבי תמי וייצמן, האחראית לתקצוב לא פורמלי במינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, בתהליך חלוקת התקציב מוקצים קודם כול התקציבים לימי מוזיקה שבועיים ולמלגות. הכספים הנותרים בתקנה נחלקים בין הקונסרבטוריונים לצורך השתתפות בהפעלה על-פי מספר שעות ההוראה בכל קונסרבטוריון. מימון ליוזמות ניתן במידת האפשר ועל-פי המלצת גורמי המקצוע באגף.⁵⁶

נתוני תקציב משרד החינוך מלמדים על היקף התקציב שהוקצה לצורך תקצוב הקונסרבטוריונים מתקציב התמיכות של המשרד. להלן פירוט הנתונים:⁵⁷

⁵⁴ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עיבוד לנתונים שהתקבלו בתשובה על פנייה לקונסרבטוריונים המוכרים, מאי 2016. אחד המקורות הנוספים הוא משרד התרבות והספורט, התומך במקהלות ילדים בשני קונסרבטוריונים בסכום של כמה עשרות אלפי ש"ח מדי שנה.

⁵⁵ מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד החינוך והתרבות למוסדות ציבור, ילקוט הפרסומים 4042, 17 בספטמבר 1992.

⁵⁶ תמי וייצמן, מנהלת תחום תקצוב לא פורמלי, מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, מכתב וקובץ נתונים, 14 ביוני 2016 (התקבל ב-28 ביוני 2016), שיחת טלפון, 30 ביוני 2016.

⁵⁷ משרד האוצר, תקציב המדינה, שנים שונות, באתר www.data.gov.il, ובאתר פסקלי-דיגיטלי, תקנה "מדריכים מוזיקליים בקונסרבטוריונים", בשנים 2005 ו-2006 תקנות 20260563 ו-20260568, בשנים 2007 עד 2014 תקנה 20260563, משנת 2015 והלאה – 460442. תמי וייצמן, מנהלת תחום תקצוב לא פורמלי, מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, מכתב וקובץ נתונים, 14 ביוני 2016 (התקבל ב-28 ביוני 2016). נתונים עד שנת 2008 נלקחו מתוך קובצי משרד האוצר שלעיל; הנתונים על

טבלה 6: תקציב משרד החינוך לקונסרבטוריונים, 2005-2016 (מיליוני ש"ח)

2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	
10.2	8.4	9.2	9.1	9.1	9.2	9.3	9.9	5.7	6.8	7.8	8	מקורי
--	11.4	11.2	11	10.8	11.2	9.3	9.9	11	12.1	12.1	9.8	על שינוי
--	11.4	11	11	10.8	11.3	9.2	9.8	10.8	11.6	11.9	9.8	ביצוע

התקציב שהוקצה לתקנה זו בהצעת התקציב שאישרה הכנסת לא השתנה באופן מהותי מאז שנת 2009, והיה בין כ-8.5 לכ-10 מיליון ש"ח בכל שנה. עם זאת, כמעט בכל שנה נוספו לתקנה זו תקציבים במהלך השנה והתקציב על שינויו היה גבוה מן התקציב המקורי, לעתים בעשרות אחוזים. בבחינת התקציב על שינויו לאורך זמן אי-אפשר להצביע על מגמה מסוימת בתקצוב התקנה, והוא נע בין כ-9.5 מיליון ש"ח לכ-12 מיליון ש"ח בשנה. ביצוע התקציב דומה ברוב השנים שנבדקו לתקציב על שינויו.

מנתוני משרד החינוך עולה כי בשנת 2015 מימן משרד החינוך 8.7% מן התקציב הכולל של הקונסרבטוריונים. משרד החינוך תקצב כל קונסרבטוריון ב-294,000 ש"ח בממוצע בשנה זו.⁵⁸ נציין כי בשנת 1985 מצאה ועדת זמורה-כהן כי הסבסוד של משרד החינוך לקונסרבטוריונים מגיע עד 24% מעלות אחזקתם.

עיבוד לנתוני משרד החינוך על תקציבים, שעות הוראה ותלמידים בקונסרבטוריונים בשנת 2015 מלמד כי בשנה זו הקצה משרד החינוך בממוצע 771 ש"ח לכל תלמיד בקונסרבטוריון ו-705 ש"ח לשעת הוראה שבועית שנתית בקונסרבטוריון.⁵⁹

בתרשימים שלהלן מפורט התקציב שהעביר משרד החינוך לכל קונסרבטוריון וחלקו של משרד החינוך בתקציב הכולל של הקונסרבטוריון:⁶⁰

שנת 2008 ואילך הם נתוני משרד החינוך. לדברי נציגי מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך נתונים אלו שונים מן הנתונים המופיעים בקובצי משרד האוצר בשל הבדלים בחישוב העודפים המתגלגלים משנה לשנה.

⁵⁸ תמי ויצמן, מנהלת תחום תקצוב לא פורמלי, מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, מכתב וקובץ נתונים, 14 ביוני 2016 (התקבל ב-28 ביוני 2016).

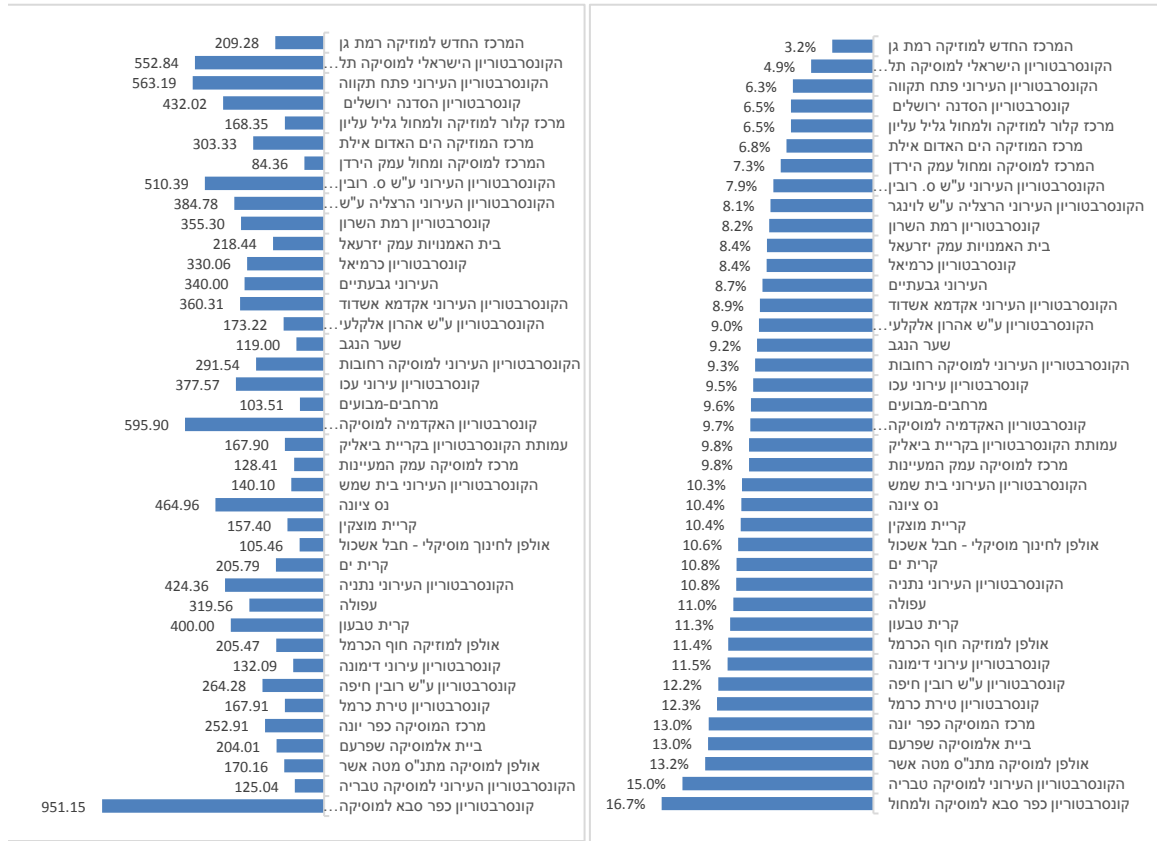
⁵⁹ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016; תמי ויצמן, מנהלת תחום תקצוב לא פורמלי, מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, מכתב וקובץ נתונים, 14 ביוני 2016 (התקבל ב-28 ביוני 2016).

⁶⁰ שם.

תרשים 4: תמיכת משרד החינוך בקונסרבטוריונים מוכרים (אלפי ש"ח) ושיעור התמיכה מן התקציב

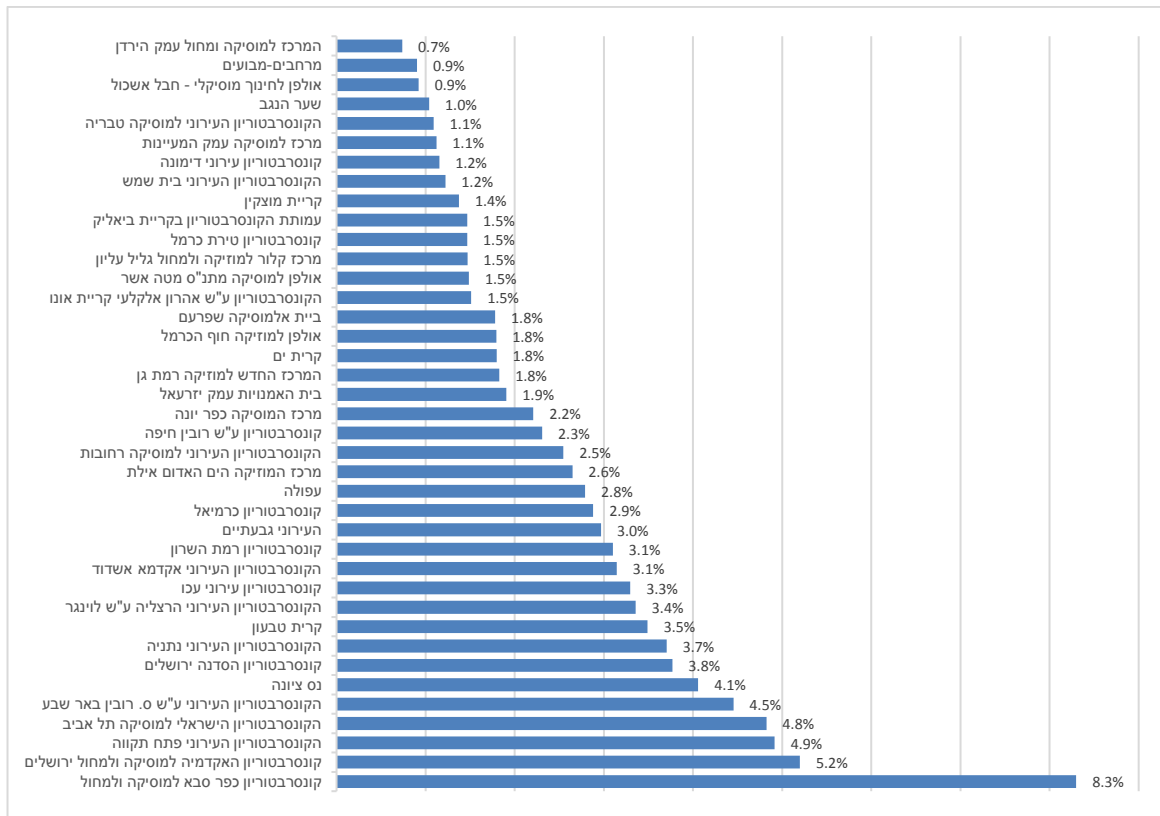
הכולל של הקונסרבטוריון, 2015

בנתונים על חלוקת תקציב התקנה בין הקונסרבטוריונים עולה כי למעלה מ-50% מתקציב התקנה נחלק בין 12 קונסרבטוריונים מתוך 39 הקונסרבטוריונים המוכרים, וכל אחד מהם קיבל יותר מ-3% מתקציב התקנה. הנתונים מפורטים בתרשים שלהלן:

תרשים 5: התפלגות תקציב משרד החינוך בין הקונסרבטוריונים המוכרים 2015

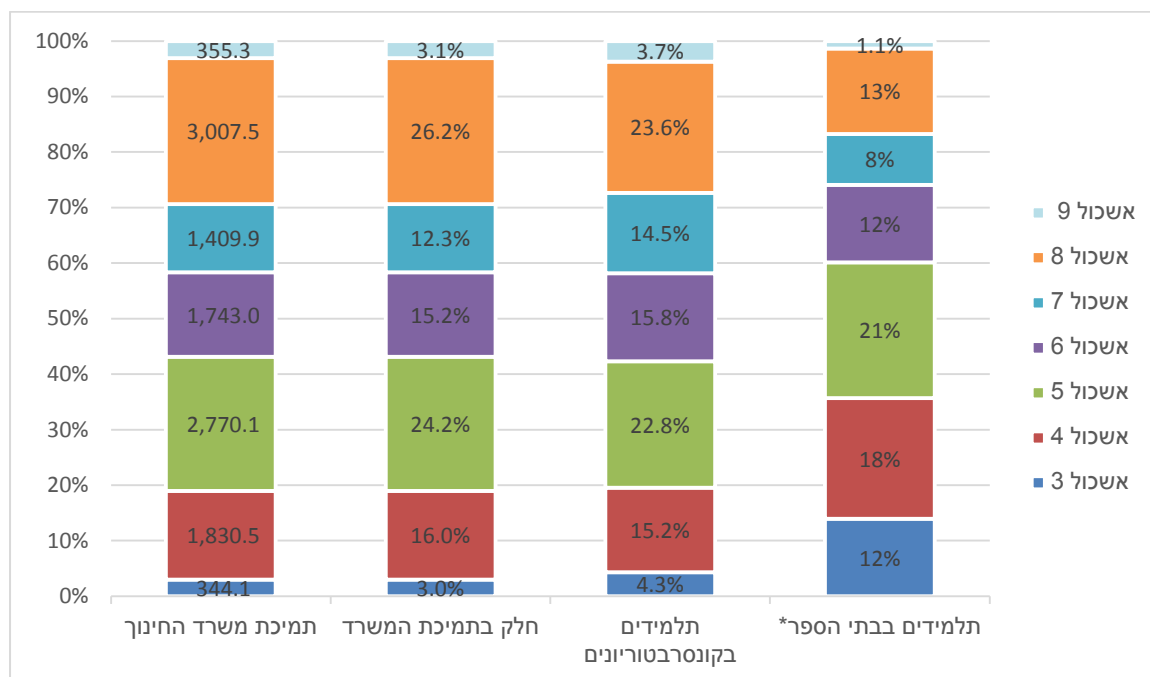

עיבוד נתוני משרד החינוך מלמד עוד כי תמיכת משרד החינוך בקונסרבטוריונים ברשויות המקומיות החלשות נמוכה מחלקם של תלמידי רשויות אלו באוכלוסיית התלמידים כולה אך דומה לחלקם בתלמידים בקונסרבטוריונים. כ-42% מתמיכת משרד החינוך בקונסרבטוריונים הועברה לקונסרבטוריונים באשכולות 7 עד 9 במדד החברתי-כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אף שבאשכולות אלו לומדים 22% מכלל התלמידים בבתי-הספר. כ-39.5% מתקציב משרד החינוך הועבר לקונסרבטוריונים ברשויות מקומיות באשכולות 5 ו-6, וברשויות באשכולות אלו לומדים כ-32% מן התלמידים בבתי-הספר. 19% מן התקציב שהוקצה לקונסרבטוריונים בשנת 2015 נועד לקונסרבטוריונים באשכולות 3 ו-4, אף שבאשכולות אלו למדו 30% מן התלמידים בבתי-הספר. הנתונים מפורטים בתרשים להלן:⁶¹

⁶¹ תמי ויצמן, מנהלת תחום תקצוב לא פורמלי, מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, מכתב וקובץ נתונים, 14 ביוני 2016 (התקבל ב-28 ביוני 2016). משרד החינוך, [במבט רחב – מספרים על החינוך](#), כניסה ב-23 ביוני 2016.

תרשים 6: התפלגות תקציב משרד החינוך לקונסרבטוריונים לפי האשכול החברתי-כלכלי של הרשות המקומית, 2015

* כ-16% מן התלמידים בבתי-הספר לומדים בבתי-ספר ברשויות מקומיות באשכולות 1 ו-2 במדד החברתי-כלכלי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שאינן חלק מן התרשים.

5.2. תקצוב הרשויות המקומיות

הרשויות המקומיות מקצות חלק ניכר מתקציבי הקונסרבטוריונים. נוסף על כך, ברשויות שפועל בהן מודל מוזיקלי יישובי הן משמשות צינור להעברת כספי משרד החינוך לקונסרבטוריון. לדברי נציג המרכז לשלטון מקומי, התמיכה של הרשויות חיונית לפעילות הקונסרבטוריונים והיא המאפשרת את המעטפת הנלווית לשיעורי הנגינה הפרטיים, כגון ליווי, שיעורי תיאוריה, השתתפות בקונצרטים והרכבי ביצוע. כמו כן תקציבי הרשויות המקומיות משמשים למתן מלגות לתלמידים מצטיינים או נזקקים. כל רשות תומכת בקונסרבטוריון שבתחומה לפי התקציבים העומדים לרשותה וסדר העדיפויות שלה. ברשויות רבות לקונסרבטוריון יש מקום מרכזי בחינוך ובחיים המוזיקליים של העיר, ותקציבו משקף זאת. גם רשויות מקומיות שאינן מעבירות תקציבים לקונסרבטוריון תומכות בו בשווי כסף, דוגמת הקצאת מבנה לקונסרבטוריון וכיסוי עלויות נלוות. ברשויות מקומיות אחדות עובדי הקונסרבטוריון הם עובדים של הרשות המקומית.⁶²

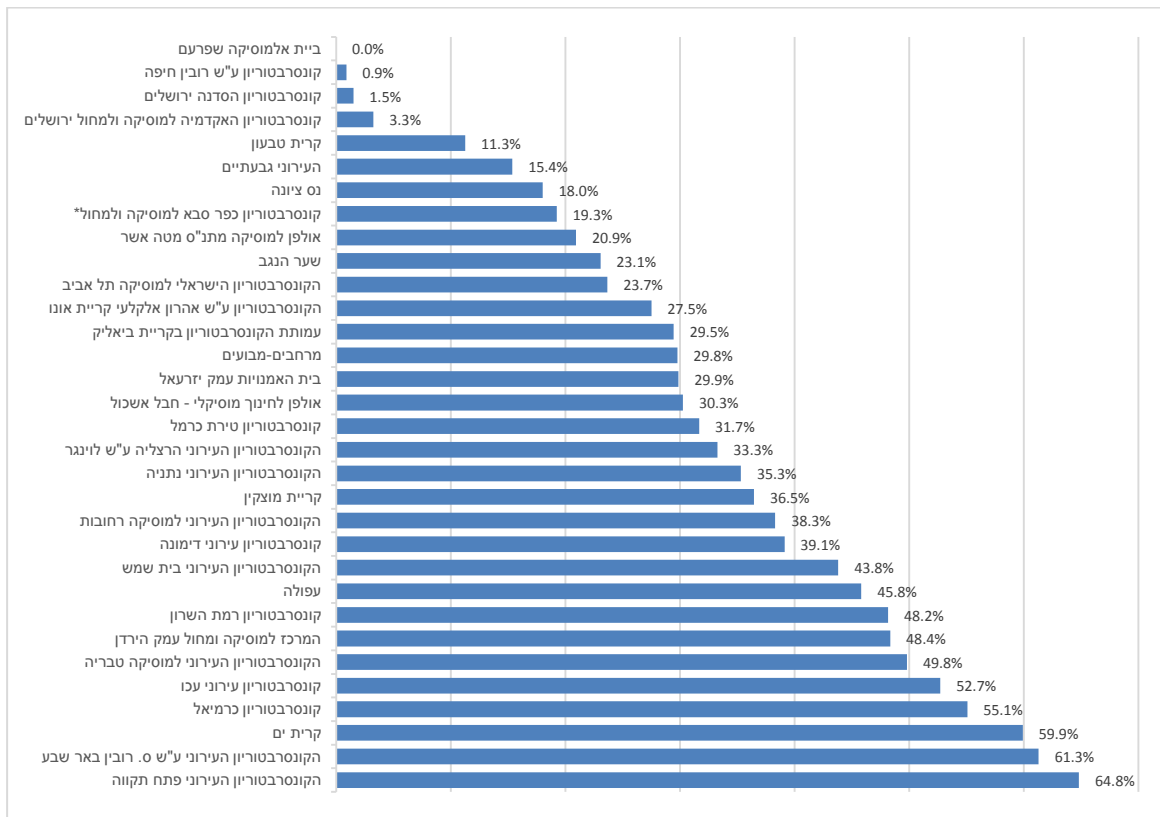
נתונים שנאספו מן הקונסרבטוריונים על השתתפות הרשויות המקומיות בתקציבם מלמדים כי הרשות המקומית מקצה 32% מתקציב הקונסרבטוריון במוצא. בקונסרבטוריונים מעטים, ובהם הקונסרבטוריונים בפתח תקווה, באר שבע, קריית ים, כרמיאל ועכו, הרשות המקומית מקצה יותר מ-50% מתקציב הקונסרבטוריון. בירושלים, חיפה ושפרעם הרשות המקומית אינה תומכת בקונסרבטוריונים כלל או שתמיכתה זעומה, עד 3% מתקציבם השנתי הכולל. שיעור ההשתתפות של

⁶² יאיר משיח, מנהל אגף התרבות בעיריית כפר-סבא, שיחת טלפון, 14 ביוני 2016.

הרשות המקומית בתקציב הקונסרבטוריונים בכל רשות שיש בה קונסרבטוריון מוכר מוצג בטבלה שלהלן: 63

תרשים 7: חלקה של הרשות המקומית בתקציב הקונסרבטוריון, 2015

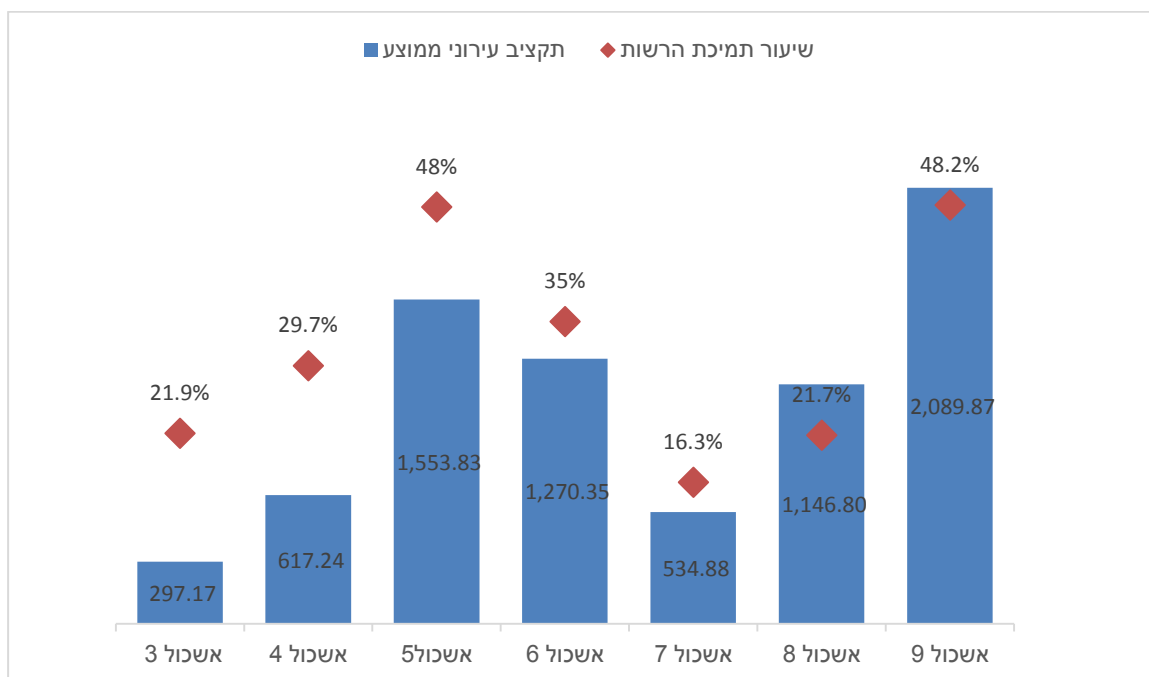
בבחינת היקף התמיכה של הרשויות המקומיות בקונסרבטוריונים על-פי הרמה החברתית-כלכלית של הרשויות אנו רואים כי רשויות מקומיות באשכולות 5, 6 ו-9 העבירו את התמיכה הגבוהה ביותר לקונסרבטוריונים הן מבחינת שיעור התמיכה הממוצע והן מבחינת חלקה של הרשות בתקציב השנתי של הקונסרבטוריון. יש לזכור כי באשכול 9 יש רשות מקומית אחת שיש בה קונסרבטוריון – רמת-השרון, ובאשכול 3 שתי רשויות – שפרעם ובית-שמש. הנתונים מפורטים בתרשים שלהלן: 64

63 מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עיבוד לנתונים שהתקבלו בתשובה על פנייה לקונסרבטוריונים המוכרים, מאי 2016.

64 ש.ם.

תרשים 8: תקציב עירוני ממוצע (באלפי ש"ח) ושיעור התמיכה של הרשות בתקציב השנתי של הקונסרבטוריון לפי אשכול חברתי-כלכלי של הרשות, 2015

5.3. השתתפות הורים ומלגות

כל הקונסרבטוריונים גובים שכר לימוד בעבור לימודי הנגינה בהם. שכר הלימוד אינו קבוע, ותלוי במקורות התקציביים הנוספים שעומדים לרשות הקונסרבטוריון. ככלל, שכר הלימוד החודשי נע בין 300 ל-1,100 ש"ח לחודש לשיעור יחידני שבועי בן 45-60 דקות. על-פי רוב כלולים במחיר זה גם שיעורי תיאוריה והשתתפות בהרכבים. נוסף על כך ההורים נדרשים לשלם לעתים עבור שכירת כלי נגינה או רכישתו.⁶⁵ ממשד החינוך נמסר כי שכר הלימוד הממוצע בקונסרבטוריון בשנת הלימודים תשע"ו הוא 5,965 ש"ח בשנה (כ-600 ש"ח בחודש). שכר הלימוד השנתי הנמוך ביותר הוא 2,980 ש"ח, והגבוה ביותר – 8,950 ש"ח.⁶⁶

על-פי נתונים שהתקבלו מן הקונסרבטוריונים, הורי התלמידים מימנו בממוצע כ-47% מתקציב כל קונסרבטוריון בשנת 2015. בקונסרבטוריונים אחדים שיעור המימון של ההורים היה יותר מ-75%. ככלל, ככל שתמיכת הרשות המקומית גבוהה יותר, שיעור ההשתתפות של ההורים בתקציב הקונסרבטוריון נמוך יותר. הנתונים מפורטים בתרשים שלהלן:⁶⁷

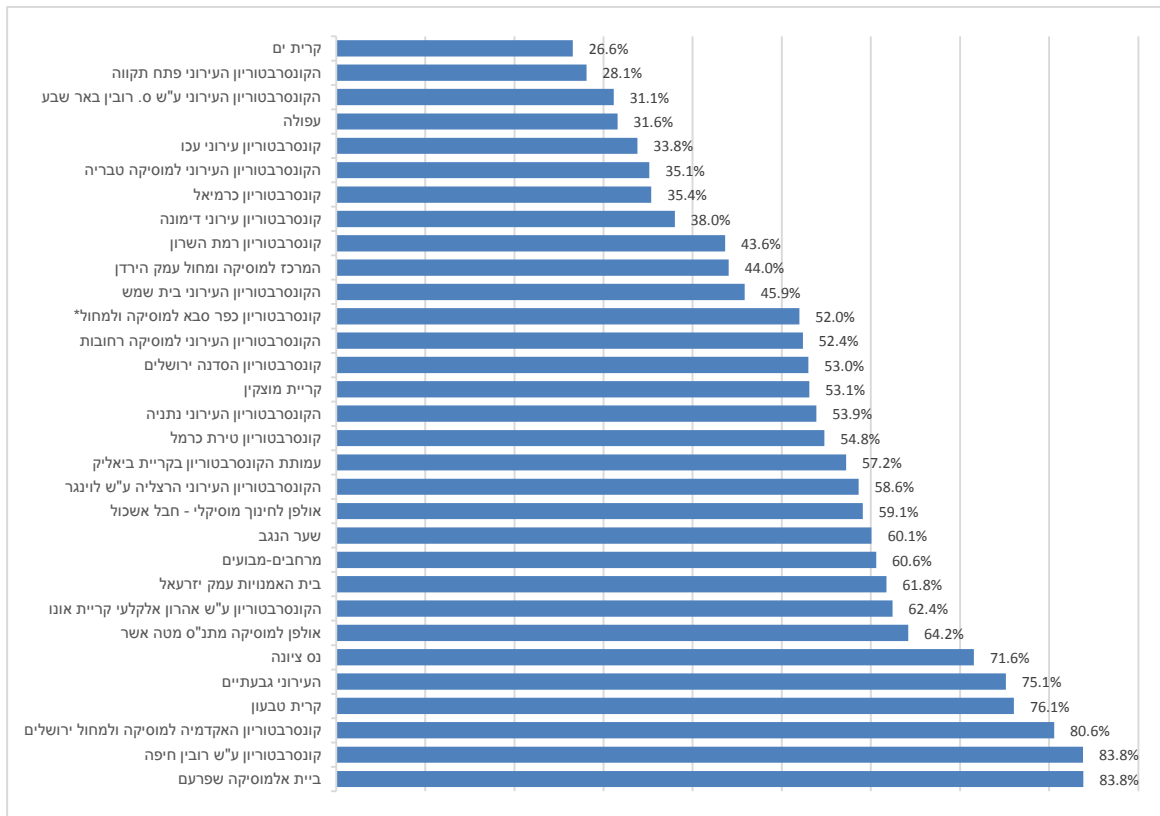
⁶⁵ אלכס פיאלקו, מנהל הקונסרבטוריון העירוני בנס ציונה, שיחת טלפון, 3 במאי 2016.

⁶⁶ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016.

⁶⁷ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עיבוד לנתונים שהתקבלו בתשובה על פנייה לקונסרבטוריונים המוכרים, מאי 2016.

תרשים 9: חלקו של שכר הלימוד בתקציב הקונסרבטוריון, 2015

משרד החינוך מקצה לכל קונסרבטוריון תקציב בעבור מלגות לתלמידים. על-פי הוראות משרד החינוך בעניין זה, התקציב לכל מוסד הוא מלגה אחת בסכום של 2,500 ש"ח על כל משרת הוראה בקונסרבטוריון, שמוגדרת כ-24 שעות שבועיות.⁶⁸ המשרד איננו קובע את הקריטריונים לחלוקת המלגות או את גובה המלגה שכל תלמיד מקבל, אלא קובע כי בכל קונסרבטוריון מוכר תוקם ועדת מלגות בהשתתפות נציג הוועד הפדגוגי ונציג ועד ההורים והיא שתמליץ על מקבלי המלגות.⁶⁹

על-פי משרד החינוך, המלגות ניתנות על בסיס קריטריונים כגון מצב כלכלי, ילד שני או שלישי במשפחה, כלי מועדף (אם הקונסרבטוריון מבקש לעודד נגינה בכלי מסוים), לימוד כלי שני, מלגה לתלמיד במסלול לבגרות, מלגה לתלמיד המנגן בתזמורת לאומית/פילהרמונית צעירה ומלגת הצטיינות. גובה המלגה הוא בין 5% ל-100% משכר הלימוד. מכיוון שהקונסרבטוריונים נבדלים זה מזה מבחינת מספר התלמידים, הרקע הכלכלי של התלמידים והמשאבים העומדים לרשותם, אין אחידות בין הקונסרבטוריונים בכל הנוגע לקריטריונים לחלוקת מלגות, גובה המלגות, מספר התלמידים שמקבלים את המלגות והליך קבלתן. משרד החינוך העביר לקונסרבטוריונים המוכרים לצורך מתן מלגות 477,000 ש"ח בשנת 2014 ו-541,000 ש"ח בשנת 2015. לתקציב שהמשרד מקצה לקונסרבטוריון עשויים להתווסף תקציבים מן הרשות המקומית או תרומות, ולמשרד אין נתונים על המספר הכולל של המלגות או על התקציב הכולל שהוקצה לצורך זה.⁷⁰

⁶⁸ אתר מפמ"ר מוזיקה במשרד החינוך, [תקצוב 2012 – כללים ונהלים](#), מצגת.

⁶⁹ מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד החינוך והתרבות למוסדות ציבור, ילקוט הפרסומים 17,4042 בספטמבר 1992.
⁷⁰ ד"ר משה וינשטוק, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, מכתב, 9 ביוני 2016; תמי ויצמן, מנהלת תחום תקצוב לא פורמלי, מינהל כלכלה ותקציבים במשרד החינוך, מכתב וקובץ נתונים, 14 ביוני 2016 (התקבל ב-28 ביוני 2016).

הנתונים שהתקבלו מן הקונסרבטוריונים מלמדים כי בשנת הלימודים הנוכחית כ-13% מן התלמידים בהם קיבלו מלגות או הנחות בשכר הלימוד. גובה המלגה הוא בין 10% ל-100% משכר הלימוד, לפי המדיניות של כל מוסד. יש הבדלים ניכרים בין הקונסרבטוריונים במספר התלמידים שקיבלו מלגות ובשיעורם בכלל התלמידים במוסד. בקונסרבטוריונים אחדים שיעור זעום מהתלמידים מקבלים מלגות ובאחרים שיעור מקבלי המלגות הוא יותר מ-30% מתלמידי המוסד.⁷¹

⁷¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עיבוד לנתונים שהתקבלו בתשובה על פנייה לקונסרבטוריונים המוכרים, מאי 2016. נציין כי אין אחידות בנתונים שהתקבלו מן הקונסרבטוריונים: חלק מן המוסדות כללו בנתונים מקבלי הנחות בעבור ילד שני במשפחה ועוד שלא נכללו בנתונים שנתקבלו ממוסדות אחרים.

